

speciální
vydání

**ženy
na UK**

**Pravidla, jimiž se
řídí akademický
svět, jsou nastavena
androcentricky.
Vycházejí z představy
tradiční mužské
pracovní dráhy.**

Socioložka Kateřina Cidlinská / 26

Milada Paulová

Ve vší úctě
podepsaná...

/ 11

Renata Cífková

Ženy to mají
ve vědě těžší

/ 22

Angažovanost

Dělají něco navíc –
a je to vidět

/ 24

Dagmar Říhová

I havěť může
být krásná

/ 40

Zuzana Musilová

Ryby kupuji
podle hlavy

/ 44

Poklona

I muž může mít
poslední slovo

/ 64

ženy $\sqrt{\Sigma}$ vědě

UNIVERZITA KARLOVA 2020

SEMINÁŘ 11. března 2020 Karolinum, Vlastenecký sál

Srdečně vás zveme na celodenní seminář věnovaný ženám ve vědě a souvisejícím tématům: studiu, kariéře, rovným příležitostem či rodinnému životu.

Během roku pořádá Univerzita Karlova i další tematické výstavy, akce a workshopy.

Zeny2020.cuni.cz

UNIVERZITA
KARLOVA

Za podpory:

ČESKÁ
spořitelna

Milé kolegyně, milí kolegové,

těší nás, že čtete číslo, jímž děkujeme všem ženám, které se nebály a nebojí nastoupit cestu vědeckého poznání. Ani dnes není tato cesta snadná; ještě v nedávné historii však byla pro většinu žen uzavřená, nebyla vůbec možná.

Pro Univerzitu Karlovu je proto ctí, že se na její půdě etablovala řada ženských osobností, jež se zásadně uplatnily na prestižních českých i světových výzkumných pracovištích. Ne vždy si uvědomujeme, že možnost studia a následné uplatnění žen ve vědě je stále čerstvá záležitost. A je skvělé žít v době, kdy studenti i zaměstnanci univerzity vnímají tuto skutečnost již zcela samozřejmě a spontánně a doufejme bez předsudků. O tuto problematiku je však třeba pečovat, rozvíjet její význam a stále si ji připomínat.

Prioritou dnešní univerzity je proto poskytovat možnosti kvalitního vzdělávání, vytvářet podmínky pro excelentní výzkum a podporovat nadějně studenty a mladé vědecké pracovníky bez ohledu na jejich původ či pohlaví. Věda není mužská, nebo ženská. Přístupy a cesty k poznávání a porozumění jsou – a z podstaty věci musejí být – různé, všichni pak usilujeme o ty nejlepší výsledky. Jen tento přístup, takto seskládaná mozaika poznání, může vést ke komplexnosti pojetí vědeckých problémů.

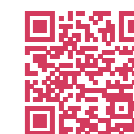
Na začátku bylo řečeno, že rovný přístup žen ke vzdělání, natož k vědecké práci nebyl v minulosti samozřejmý. Že podmínky pro vědkyně – ženy, matky a kolegyně – nebyly nastaveny vstřícně. Nicméně univerzita se snaží podmínky zlepšovat pro všechny studenty a zde musíme zmínit i rodičovství. Snažíme se studujícím rodičům podat pomocnou ruku, od možnosti úlevy z poplatků za delší studium až po prodloužení maximální doby studia či umožnění přerušování studia dle potřeb. Víme ale, že tato opatření nepomohou všem. Proto i nadále hodláme hledat cesty, jak pomoci studentům-rodičům a mladým vědkyním a vědcům.

Milena Králíčková

Lenka Anna Ravná

Radka Wildová

prorektorky UK

Aktuální články i jejich archiv
najdete na iforum.cuni.cz

22 Obsah

Časopis Univerzity Karlovy
speciální vydání – ženy na UK

Vydává
Univerzita Karlova
Redakce
Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1,
Odbor vnějších vztahů
Redakci řídí
Martin Rychlík
Odpovědná redaktorka
Lucie Kettnerová
Telefon
224 491 248
E-mail
forum@cuni.cz
Grafická úprava
Filip Blažek, Eliška Kudrnovská,
Designiq
Foto na titulní straně
Luboš Wiśniewski

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo na úpravu
autorských příspěvků a jejich krácení.
Forum je rozšiřováno zdarma na
akademické půdě. Vychází čtvrtletně.
Za obsah článku plně zodpovídá jeho autor.
Stanoviska obsažená v textu nemusejí
vyjadřovat názor redakce.
Vaše ohlasy, připomínky a tipy na další
náměty pro Forum uvítáme na adrese
forum@cuni.cz.

Toto číslo vyšlo v únoru 2020
Registrace MK ČR 72 79
Tištěná verze: ISSN 1211-1724

Minulost

Místo, kam byl ženám dlouho
vstup zakázán / 4

První dámská promoce v Praze / 8

K Honzákové jako do salonu
k Podolské / 9

Život zasvěcený emancipaci / 10

Ve vsí úctě podepsaná... / 11

První laureátka Nobelovy ceny
za lékařství studovala v Praze / 12

Společně za stejná práva / 13

Ženy nechť ve shromáždění nemlčí / 14

Cum corde matris čili se srdcem matky / 15

Současnost

MILENA KRÁLÍČKOVÁ – Využijme té
síly naplno / 18

Prorektorky a děkanky už ano,
rektorka ještě ne / 20

RENATA CÍFKOVÁ – Ženy to mají
ve vědě těžší / 22

50

Dělají něco navíc – a ví se o tom / 24

KATEŘINA CIDLINSKÁ – Česká
věda je androcentrická / 26

Budoucnost

KRISTINA KOLDINSKÁ – Pomoc státu
nesmí být sociální pastí / 30

INGRID KNAPOVÁ – Až na
nejstřeženější místo světa / 32

PETRA JOHANA PONCAROVÁ – Skotská
ambasáda by se mi tu hodila / 34

PETRA LAŠŠUTHOVÁ – Hledáme příčiny
nemocí / 36

OLGA NAVRÁTILOVÁ – Hegel není
teoretikem totality / 38

DAGMAR ŘÍHOVÁ – I havěť může
být krásná / 40

LENKA ROSSMEISLOVÁ – Přítelkyně
tukových buněk / 42

54

ZUZANA MUSILOVÁ – Ryby
kupuji podle hlavy / 44

VERONIKA MATĚJKOVÁ – Za katechezí
do Finska / 46

ANEŽKA DAŠKOVÁ – Lidskost
pro vážně nemocné / 48

JANA WOHLMUTH MARKUPOVÁ – Palouš
měl značné charisma / 50

ZUZANA MATISOVSKÁ – Většina věcí
a dění ke mně padá z nebe / 52

MARKÉTA SUPA – Dítě jako
odborník na vlastní život / 54

LENKA VOJTĚŠKOVÁ – Pacient?
Vždy na prvním místě / 56

SANDRA SCHÜTZOVÁ – Jako malá snila
o miss, teď chce na olympiádu / 58

LUCIE VIŠTEJNOVÁ – Snažím se
dělat věci až na kost / 60

ANEŽKA CHLEBKOVÁ – Zahradu
splněných přání / 62

Poklona

I muž může mít poslední slovo / 64

Elena Lucrezia Cornaro Piscopia,
první žena v historii, jež získala
univerzitní titul

*Quam cernis pictam ne credas esse Mineruam
Scriptum nomen habes, attamen argus eris
Helena Lucretia Cornelia Piscopia ad Phil: laur: promota
Pat: Ann: 1678 Die 25 Iunij a Carolo Renaldino Philo:
soph: è prima sede profitente.*

Io: Fran: Cassionij sculp.

Místo, kam byl ženám dlouho vstup zakázan

To, co dnes bereme jako samozřejmost, se rodilo jen těžce. Dámská krinolína se mohla v pražské vysokoškolské posluchárně objevit až na konci devatenáctého století. Mnohé evropské univerzity však na tom byly ještě o poznání hůře.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Wikimedia

Až do devatenáctého století nebyla vzdělávání žen věnována téměř žádná pozornost. Vždyť žena má vychovávat děti, dodávat rodině společenskou vážnost a smí nanejvýš pomáhat muži v živnosti. Ve čtyřicátých letech se začalo zdát, že svítá na lepší časy. Karel Slavoj Amerling otevřel školu Budeč, která byla přístupná ženám ze všech společenských vrstev. Dokonce se mu povedlo domluvit, že zájemkyně mohou jeden semestr absolvovat přednášky na lékařské fakultě pražské univerzity, byť jen jako pasivní posluchačky. Utopista Amerling ovšem instituci dlouho v provozu neudržel, fungovala jen v letech 1842 až 1844.

Další šanci alespoň na nějaké vzdělávání dostaly ženy až po pádu Bachova absolutismu, když Vojta Náprstek v domě své matky zvaném U Halánků (na Betlémském náměstí) založil Americký klub dam, který se stal nejstarší ženskou organizací na území rakouské monarchie. Členkám byla k dispozici knihovna, chodit mohly na přednášky nebo exkurze. „V tomto období některé ženy ze zámožných rodin pochopily, že ženy bez vzdělání, bez možnosti uplatnění v nějaké profesi, nenajdou žádnou práci a budou závislé na svých rodičích, manželech či širší rodině,“ uvádí Martina Bečvářová ve své knize *Doktorky matematiky na univerzitách v Praze 1900–1945*. Díky iniciativě několika dam v čele s Eliškou Krásnohorskou mohla být v roce 1863 v Praze otevřena první vyšší dívčí škola, která poskytovala středoškolské vzdělání, avšak bez možnosti získání maturitní zkoušky.

Ženy ale začaly toužit i po vysokoškolském studiu, které jim v Rakousku-Uhersku nebylo dovoleno. Proto první tři členky Amerického klubu dam – Anna Bayerová, Bohuslava Kecková a Julie Kurková – odjely v polovině sedmdesátých let do Švýcarska, kde měly ženy na univerzitu přístup již od let třicátých. První dvě studium úspěšně dokončily, Julii v získání titulu zabránila předčasná smrt.

S maturitou v kapse

Skládat maturitní zkoušku ženy mohly od roku 1878, a to na klasických chlapeckých gymnáziích. Prvního dívčího gymnázia se dočkaly až o dvanáct let později, kdy Eliška Krásnohorská založila spolek Minerva s cílem umožnit ženám po získání maturity studovat na vysokých školách. Šlo o první dívčí gymnázium v celé střední Evropě. Ke studiu se zapalo přes pět desítek dívek, což bylo považováno za velký úspěch. Školu absolvovaly například i Alice Masaryková nebo spisovatelka Milena Jesenská.

V tomto období některé ženy ze zámožných rodin pochopily, že ženy bez vzdělání, bez možnosti uplatnění v nějaké profesi, nenajdou žádnou práci a budou závislé na svých rodičích, manželech či širší rodině.

První žena s titulem

První ženou v historii, jež získala univerzitní titul, byla Elena Lucrezia Cornaro Piscopia (1646–1684). Pro její velké nadání se jí říkalo „zázračná Elena“.

Sice se stala řeholnicí, ale otec ji přesvědčil, aby zároveň studovala na univerzitě. Měl totiž patřičné kontakty, které jí tuto do doby nevídanou věc umožnily. Elena se na univerzitě věnovala studiu filozofie a teologie a v roce 1677 členové univerzitní rady jednomyslně doporučili, aby obdržela v obou oborech doktorát. To se však nelíbilo kardinálu Řehoři Barbarigovi, kancléři univerzity, protože by díky diplomu mohla vyučovat teologii, což tehdy ženám nebylo dovoleno. Udělení titulu doktorky teologie tedy vetoval. Elena nicméně již v roce 1678 získala titul doktorky filozofie na Padovské univerzitě, když před četným publikem úspěšně složila ústní zkoušku zaměřenou na Aristotelovo dílo.

Anglické ženy si na titul počkaly

První evropskou univerzitou, která začala ke studiu přijímat ženy, byla v roce 1836 Curyšská univerzita ve Švýcarsku. Na dalších významných institucích si dámy musely ještě chvíli počkat. Na Oxfordu sice v poslední třetině devatenáctého století vznikly první čtyři ženské koleje, plnohodnotnými studentkami s titulem se však ženy mohly stát až v roce 1920. V Cambridgi byla situace ještě smutnější – diplom tu první žena obdržela až v roce 1948.

„Zdálalo by se, že vysokoškolskému studiu žen již nic nebránilo, neboť od roku 1978 existoval dekret ministerstva školství a osvěty, který povoloval přítomnost žen na všech ‚vysokoškolských přednáškách pro ženy vhodných‘. Opak byl však pravdou,“ upozorňuje Martina Bečvářová.

Lékařská fakulta odmítla hned pět uchazeček o studium, filozofická fakulta v roce 1895 přijala šest absolventek Minervy pouze na hospitaci. Byla to však opět filozofická fakulta, která umožnila o dva roky později přijímat ženy k řádnému studiu, a to za stejných podmínek jako muže. Nařízení tehdy platilo pro všechny filozofické fakulty v Rakousku-Uhersku. Od roku 1900 získaly ženy právo studovat také na všech lékařských fakultách v celé monarchii a v roce 1901 se na filozofické fakultě české univerzity konala i první slavnostní doktorská promoce, při níž titul získala dáma. Byla jí Marie Zdeňka Baborová (provdaná Čiháková), která se věnovala zoologii.

Cestu na právnickou fakultu otevřel dívkám až vznik Československé republiky v roce 1918. Vyjma teologických fakult tak směly od dvacátých let dvacátého století studovat všechny vysokoškolské obory a jejich podíl na vysokých školách postupně rostl. Vzdělané ženy nejčastěji nacházely uplatnění jako lékařky nebo učitelky, odvahu vydat se na akademickou dráhu měla jen málokterá.

Milníky ve vzdělávání žen

1895

Filozofická fakulta české univerzity přijímá šest studentek na hospitaci.

1895

Lékařská fakulta německé univerzity umožňuje třem minervistkám návštěvu přednášek.

1896

Rakousko uznává zahraniční diplomy žen.

1897

Filozofické fakulty rakouských univerzit přijímají ženy ke studiu.

1900

Lékařské a farmaceutické fakulty rakouských univerzit přijímají ženy ke studiu.

1901

Doktorská promoce Marie Zdeňky Baborové na filozofické fakultě české univerzity.

1902

Na lékařské fakultě české univerzity promuje Anna Honzáková.

1908

Vzniká Sdružení akademicky vzdělaných žen.

1925

Milada Paulová se habilituje jako první žena na českých univerzitách.

1939

Milada Paulová jmenována první univerzitní profesorkou.

První dámská promoce v Praze

„Velevýznamný to den pro všechny naše inteligentní kruhy ženské,“ hlásily Národní listy o 17. červenci 1901. V tento den byla v Karolinu povýšena na doktorku filozofie Marie Zdeňka Baborová, která svou rigorózní práci věnovala studiu tukového tělesa hmyzu. Unikátní podívanou si tehdy nenechala ujit řada významných osobností.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Archiv UK

Narodila se do rodiny bubenečského řídicího učitele Josefa Babora a vzdělání si mohla rozšiřovat díky dívčímu gymnáziu Minerva. Středoškolská studia zakončila v roce 1896 oficiálně na c. k. akademickém gymnáziu v Praze, jak bývalo tehdy ještě zvykem (až do roku 1908 musely dívky maturitu složit na chlapeckém gymnáziu), už o rok dříve se stala hospitantkou na Filozofické fakultě české Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Odchodila na ní čtyři semestry, a když mohla v roce 1897 podat přihlášku i k řádnému studiu, byla přijata rovnou do pátého semestru.

Na filozofické fakultě primárně absolvovala přednášky z biologie, zoologie a botaniky (samostatná přírodovědecká fakulta tehdy ještě neexistovala), vedle toho zvládala navštěvovat i některé přednášky na lékařské fakultě německé univerzity u profesora histologie a embryologie Josefa Viktora Rohona a dalších.

Baborová si na promoci oblékla růžové šaty se stojáčkem a od promotora si vyslechla obřadní formuli: „Te colegam collega salutat.“ (Pozdravuji tě jako kolegu.) To bylo velmi nezvyklé.

Obřad bez symbolického polibku

Marie Zdeňka Baborová byla v roce 1901 v Karolinu promována jako první žena v historii českých zemí doktorkou filozofie. Ze slavnosti se stala velká společenská událost, které se zúčastnili například i Charlotta Garrigue Masaryková, spisovatelka Tereza Nováková, herečka Hana Kvapilová, spisovatel Jaroslav Vrchlický, primátor Vladimír Srb nebo politik František Ladislav Rieger. Překvapivě se ale nedostavila Eliška Krásnohorská, jež si prý více cenila lékařek.

Baborová si na promoci oblékla růžové šaty se stojáčkem a od promotora si vyslechla obřadní formuli: „Te colegam collega salutat.“ (Pozdravuji tě jako kolegu.) To bylo velmi nezvyklé. Absolventi-muži totiž slyšali: „Accipe osculum, signum familiaritatis.“ (Přijmi políbení, znamení důvěrného přátelství). Líbat mladou dámu se však neslušelo.

Slibnou kariéru přerušila tragédie

Po promoci začala pracovat v Ústavu pro zoologii, srovnávací anatomii a embryologii, zúčastnila se mezinárodního zoologického kongresu v Berlíně a také přispívala do Ottova slovníku naučného. V roce 1903 se Baborová vdala za Stanislava Čiháka, v ústavu ovšem pracovala až do roku 1906, kdy se jí narodila dcera. Prolomila tak tabu, že v úspěšném povolání mohou zůstat pouze ženy svobodné. I při péči o děti (o tři roky později přivítala další dceru) pracovala na druhém dílu *Velkého ilustrovaného přírodopisu všech tří říší*, který vyšel v roce 1914.

Pak ale rodinu zasáhla tragédie. Na počátku dvacátých let podlehl následkům španělské chřipky její mladší dcera, s čímž se Marie Zdeňka nikdy nevyrovnala a na delší dobu se vědecky odmlčela. V srpnu 1937 zemřel po vleklé nemoci její manžel, což jí zasadilo tak těžkou ránu, že ho přežila o pouhý měsíc.

Marie Zdeňka Baborová patřila k nejmladším studentkám Minervy. V den zápisu jí chyběly čtyři měsíce a sedmnáct dní do dovršení čtrnácti let.

K Honzákové jako do salonu k Podolské

Medicína byla jedním z prvních oborů, ve kterém se české ženy směly vzdělávat. Do roku 1939 absolvovalo studium na Univerzitě Karlově okolo 1200 lékařek. Jako první jí byla promována Anna Honzáková. Psal se rok 1902.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO 1. LF UK

Byla dcerou váženého obvodního lékaře, pátou ze šesti potomků. Od dětství toužila jít v otcových šlépějích. Protože dosahovala skvělých školních výsledků, rodiče plánovali, že půjde studovat do Švýcarska. Když otec Jan Honzák nečekaně zemřel na tuberkulózu, matka s dětmi se přestěhovala na Vinohrady a Anna se stala studentkou nově otevřené Minervy. Poté se v roce 1895 marně pokoušela dostat na českou lékařskou fakultu v Praze. Protože postoj profesorského sboru na místní fakultě německé byl k dívkám vstřícnější, začala přednášky navštěvovat nejprve právě zde.

Než z úst rektora Jana Ladislava Sýkory slyšela na české Karlo-Ferdinandově univerzitě závěrečné „Jste první žena doktor lékařství na naší staroslavné univerzitě“, složila na výbornou tři náročné rigorózní zkoušky. Ty probíhaly za přítomnosti široké veřejnosti, neboť Annino zkoušení bylo bráno za atrakci. „Život mě naučil hned od mládí jít rovnou kupředu a neohlížet se napravo ani nalevo po cizím mínění,“ byla slova Honzákové napovídající, že její cesta ke vzdělání a uplatnění nebyla snadná.

Vyhlášená gynekoložka

Brzy po absolutoriu se mladá lékařka stala elévkou na pražské chirurgické klinice s evropským věhlasem, vedené profesorem Karlem Maydlem, který nad Annou držel ochrannou ruku. Po jeho náhlé smrti přišla o práci, a tak se roku 1905 rozhodla založit soukromou gynekologickou ordinaci v ulici Na Moráni. Honzáková prý měla od prvního dne plno; chodily k ní herečky z Národního divadla, manželky profesorů i vysokých úředníků. Traduje se, že jako se za první republiky chodilo do módního salonu k Podolské, na gynekologii se chodilo k Honzákové.

Bezdětná, přesto obklopena dětmi

Ačkoli se nikdy nevdala, dětí se kolem ní – díky potomkům starší sestry – motalo stále dost. Zachránila dokonce předčasně narozená dvojčata své hospodyně, která odchovala v neoficiální pěstounské péči. Doslova je vyoplala v krabici od bot; údajně je nahřívala v troubě. Postupně se zaměřila na jejich výuku a vzdělávala je, našla jim povolání. Po smrti jejich matky je i nadále financovala a odkázala jim částku ze svého fondu, jež založila pro chudé a nezaměstnané ženy.

Finanční prostředky od movitých klientek pomáhaly Anně zajistit provoz poradny a péči o chudé matky. Byla proti tomu, aby interrupce nahrazovala účinnou antikoncepci, což jí vyčítaly levicově orientované aktivistky, které volaly po legalizaci potratů.

V roce 1939 Honzáková svoji ordinaci ze zdravotních důvodů zavřela. O rok později, 13. října 1940, v Praze zemřela ve věku nedožitých 65 let.

Život mě naučil hned od mládí jít rovnou kupředu a neohlížet se napravo ani nalevo po cizím mínění.

Život zasvěcený emancipaci

Získala doktorát, i když na vysoké škole nikdy nestudovala. Eliška Krásnohorská se výrazně zasadila o to, aby vzdělání bylo přístupné všem bez rozdílu pohlaví. Univerzita Karlova se jí za její úsilí rozhodla v roce 1922 ocenit doktorátem alespoň čestným.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Wikimedia

Elišku Krásnohorskou dnes známe spíše z hodin literatury. Bez jejího nezměrného úsilí by však v devatenáctém století ženská emancipace proběhla mnohem obtížněji. Alžběta Pechová, jak znělo její občanské jméno, navštěvovala soukromou dívčí školu manželů Svobodových, která byla tehdy považována za jednu z nejlepších svého druhu. Dívky se tu učily především praktickým věcem, jako je šití a pletení, ale měly také francouzštinu, čtení, psaní a matematiku. Mladá Eliška (českou podobu jména začal používat právě Antonín Svoboda) sem později nastoupila jako učitelka francouzštiny.

Po celý život se zajímala o politiku, kulturní dění i práva žen. Měla pocit, že

Protože podmínkou pro vstup na univerzitu bylo získání maturity na klasickém gymnáziu, stalo se založení dívčího gymnázia důležitým milníkem na cestě za vysokoškolským vzděláním.

se za ně málo bojuje. V sedmdesátých letech se tedy ujala vedení Ženských listů, aby byl hlas dam více slyšet, a v devadesátých letech se stala starostkou Ženského výrobního spolku českého, který založila spisovatelka Karolina Světlá. Za svůj hlavní cíl si ovšem dala „umožnití dívkám vyšší vzdělání, cestu k vážným studiím, a tím dobýti mladšímu pokolení, co zůstalo vlastní mé palčivé touze nedosažitelnou“.

Sedávej, panenko, v koutě

Roku 1890 založila spolek Minerva, který stál za vznikem prvního dívčího gymnázia v Čechách. Podporu pro školu nicméně hledala dlouho a těžko. „Jitro ženského studia, jak malí a úzkého rozhledu byli v této otázce mnozí velcí mužové. Ukázalo se to nejlépe při sbírání podpisů na petici k říšské radě, aby vymáhala u vlády oprávnění žen k studiím vysokoškolským. Bylo třeba získati poslance, který by co nejučinněji v zájmu věci na říšské radě promluvil. Není divu, že připadli na radikálního, ohnivého řečníka MUDr. Eduarda Grégra. Když však jsem mu svou žádost přednesla, užasla jsem, neboť se z mluvčího svobody a pokroku pojednou ozval nejkon-

zervativnější stoupenec starosvětského příkazu: ‚sedávej, panenko, v koutě‘, odsoudil šmahem všechny ‚ty moderní neženské snahy‘ a jevil pravé zděšení ze strašidla emancipace,“ stěžovala si později v časopise Sokolice.

S peticí se tedy obrátila na poslance Emanuela Engla a přesvědčila ho, aby ve Vídni pomáhal prosazovat její snahy. Podporu získala i od českých spisovatelů a spisovatelek či prvních českých lékařek vystudovaných v zahraničí. Výuka v Minervě nakonec byla úspěšně zahájena v září 1890 a škola se stala prvním dívčím klasickým gymnáziem v celé monarchii.

Protože podmínkou pro vstup na univerzitu bylo získání maturity na klasickém gymnáziu, stalo se založení dívčího gymnázia důležitým milníkem na cestě za vysokoškolským vzděláním. Společenská aktivita Krásnohorské byla oceněna po vzniku Československa – v roce 1922 získala jako první žena čestný doktorát Univerzity Karlovy, a když v roce 1923 Česká akademie věd a umění otevřela možnost řádného členství i pro ženy, byla jí jako první jmenována právě Krásnohorská (v roce 1924).

Minerva byla v římské mytologii bohyně moudrosti.

Ve vší úctě podepsaná...

Na začátku roku 1925 dorazila na děkanát Filozofické fakulty Univerzity Karlovy žádost o udělení docentury v oboru všeobecných dějin se zvláštním zřetelem k dějinám východní Evropy a Balkánského poloostrova. Zakončena byla na tu dobu nezvykle: „Ve vší úctě podepsaná Milada Paulová.“ Byla to první žádost podaná ženou.

TEXT Drahomír Suchánek FOTO NKC SOC AV ČR

Zpočátku přítom nic nenasvědčovalo tomu, že by Milada Paulová měla svůj život spojit s akademickou sférou. Narodila se v dobře situované rodině ředitele cukrovaru poblíž Mnichova Hradiště, její mládí však brzy poznamenala tragédie v podobě matčiny smrti a úpadku postavení otce, který přišel o většinu majetku. Rodina se proto přestěhovala do Prahy, kde Milada mohla získat lepší vzdělání. Po ukončení městské vyšší dívčí školy navštěvovala v letech 1907 až 1911 český ústav pro vzdělávání učitelky a následně se zapsala na Filozofickou fakultu české Karlo-Ferdinandovy univerzity s cílem připravit se na profesi učitelky.

Dívka si vybrala obory dějepis a geografie a svým nadáním brzy zaujala profesora Jaroslava Bidla, který ji postupně přivedl k intenzivnímu zájmu o dějiny slovanských zemí. Pod jeho vedením a ochranou také obhájila disertační práci *Styky českých husitů s cařihradskou církví na základě církevních poměrů byzantských* a 19. ledna 1918 byla promována doktorou filozofie.

Byzanci nakonec byla věrná

Po absolutoriu zůstala v blízkosti profesora Bidla a v historickém semináři se připravovala na vědeckou dráhu; její učitelský mentor ji vnímal jako svou nástupkyni pro obor byzantologie. Vzájemná spolupráce i osobní přátelství však byly částečně narušeny narůstajícím zájmem Paulové o jinou oblast výzkumu. I s profesorským přispěním získala

stipendium, díky němuž mohla studovat v Jugoslávii dějiny československého a jugoslávského odboje za první světové války. Mladou vědkyni téma natolik zaujalo, že starší východoevropské dějiny načas pustila ze zřetele. Výsledek jejího snažení představovaly objevené monografie *Tajná diplomatická hra o Jihoslovany za světové války a Jugoslavenští odbor*, na jejímž základě se také v roce 1925 habilitovala v oboru obecných dějin východní Evropy – stala se tak první docentkou v Československé republice.

V meziválečném období se tomuto tématu dále věnovala a podnikla další badatelské cesty. Pod tlakem profesora Bidla se nicméně nakonec přece jen zaměřila opět na starší byzantské dějiny. Po složitých jednáních byla Paulová 21. srpna 1935 jmenována prezidentem

republiky mimořádnou profesorkou všeobecných dějin východní Evropy a Balkánského poloostrova na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, a to s účinností od 1. října 1935.

Profesorka se zpětnou platností

Její další akademickou kariéru narušilo vypuknutí druhé světové války a mnohá omezení spojená s vědeckými i společenskými aktivitami. Také proto se odsunulo jmenování Paulové do pozice řádné profesorky na listopad 1945, byť formálně se zpětnou platností od 28. října 1939. Tímto krokem se stala oficiálně nástupkyní profesora Bidla a veškerou svou energii napřela k obnově slovan-ských a byzantských studií jak na Univerzitě Karlově, tak i v rámci Slovanského ústavu, jehož členkou byla.

Prostřednictvím Ceny Milady Paulové oceňuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vědeckou práci významných českých badatelek a nabízí inspiraci začínajícím vědkyním či studujícím, které vědeckou dráhu zvažují. V minulosti cenu získala i řada vědkyň z Univerzity Karlovy, například Eliška Walterová nebo Alice Valkárová.

Nobelisty Jaroslava Heyrovského a Jaroslava Seiferta zmiňuje většina školních učebnic, další laureáty zná jen několik málo odborníků. Přitom jsou mezi nimi i dvě ženy původem z českých zemí – držitelka ceny za mír (1905) hraběnka Bertha von Suttnerová a Gerty Theresa Coriová, která v roce 1947 jako první žena získala Nobelovku za lékařství.

TEXT Drahomír Suchánek
FOTO U. S. National Library of Medicine

První laureátka Nobelovy ceny za lékařství studovala v Praze

Tato pozoruhodná vědkyně se narodila na konci devatenáctého století v dobře situované židovské rodině – s rodiči a dvěma sestrami vyrůstala v pražském Novém Městě na dohled od bývalého nádraží Těšnov. Živá a inteligentní rusovláska již od mládí projevovala velký zájem o přírodní obory, především chemii, a proto se rozhodla pro studium na lékařské fakultě německé Karlo-Ferdinandovy univerzity. Zde také potkala svého budoucího manžela a celoživotního spolupracovníka Carla Ferdinanda Coriho.

Oba mladí lidé absolvovali fakultu v roce 1920 a záhy se rozhodli odejít do Vídně, kde uzavřeli sňatek a začali společně pracovat i bádát. V poválečných letech však naráželi spíše na materiální nedostatek a rostoucí antisemitismus, což je vedlo k přesunu do Spojených států amerických.

Stálé dokazování kvality

První léta v Buffalu a následně v Saint Louis nebyla jednoduchá. Zejména Ger-

ty musela všem dokazovat, že není pouze protežovanou manželkou hostujícího profesora, ale svébytnou a schopnou vědkyní. S mimořádnou pílí se pustila do laboratorního studia metabolismu kůže a vnitřních orgánů a prováděla první pokusy s účinky rentgenového záření.

Postupně získávala respekt a od roku 1925 mohla konečně pracovat společně se svým manželem. Zatímco on však vystoupal do pozice řádného profesora biochemie na Washingtonově univerzitě a přednosta biochemického ústavu, ona zůstávala poněkud v ústraní a všechny musela stále přesvědčovat o svých kvalitách. Většina pečlivě laboratorní práce přitom byla především její zásluhou, zejména výzkumy v oblasti metabolismu monosacharidů a polysacharidu glykogenu v živočišném těle i ve zkumavce. Uprostřed těchto výzkumů se Gerty stala i matkou – syn Carl Thomas Cori se narodil 13. srpna 1936, prostřední jméno mu rodiče dali na památku prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka.

Nemoc si vybrala svou daň

Plné docenění úspěchů Carla a Gerty Coriových přišlo v roce 1947, kdy oba manželé získali Nobelovu cenu za fyziologii nebo lékařství – Gerty jako vůbec první žena. Radost z ocenění však kalila nedávno odhalená Gertina nemoc poruchy krvetvorby, zřejmě důsledek ozáření rentgenovými paprsky. Zbývajících deset let života se snažila i nadále pracovat, byť to bylo velmi obtížné. Musela podstupovat pravidelné krevní transfuze, přišla o slezinu a trpěla neustálými závratěmi.

Gerty Coriová zemřela v roce 1957 a byla pohřbena na saintlouiském hřbitově. A zatímco americká akademická veřejnost na její odkaz vždy pamatovala, v českém prostředí byl její význam plně doceněn až v jedenadvacátém století – pamětní desky dnes visí například na jejím rodném domě v Petřské ulici či ve vestibulu budovy Všeobecné fakultní nemocnice na Karlově náměstí.

Společně za stejná práva

Božena Němcová, Karolina Světlá či Eliška Krásnohorská. Právě tyto dámy přispěly k akcentování rovnoprávnosti pohlaví a založily první spolky zajišťující ženám vyšší vzdělání či společenské postavení. Zvláštní postavení potom sehrály organizace reprezentující absolventky vysokých škol.

TEXT Drahomír Suchánek FOTO archiv Marie Šebkové

S cílem zlepšit postavení dívek na univerzitách a následně i napomoci jejich uplatnění v praxi vzniklo ještě před první světovou válkou jako první svého druhu Sdružení akademicky vzdělaných žen (1908). Po zrodu Československé republiky na jeho činnost navázalo Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen (1922). „Zakládáme Sdružení, aby také sjednocená vysokoškolská obec ženská zasáhla tvořivě do dnešní výstavby nového společenského ústrojí a zvláště nové morálky života,“ charakterizovala cíle jedna z jeho zakladatelek Albína Honzáková.

Sdružení bylo již od počátku otevřeno jak promováním vysokoškolačkám, tak i ženám, které teprve studovaly – stálo prokázat absolvování čtyř semestrů studia. Přesto počet členek zůstával dlouho spíše skromný. Důvodem byl rozšířený optimismus, že nová československá společnost bude stát na zásadách rovnosti a otevřenosti a umožní ženám spravedlivý přístup ke vzdělávání i práci. Především ty mladší věřily, že se uplatní ve smíšených profesních organizacích a zvláště, primárně ženám určené sdružení pro ně nebylo tolik atraktivní.

Delegátky International Federation of University Women s prezidentem T. G. Masarykem během garden party v Královské zahradě dne 23. 7. 1930 (z fondu SVVŽ v Archivu Národního muzea v Praze)

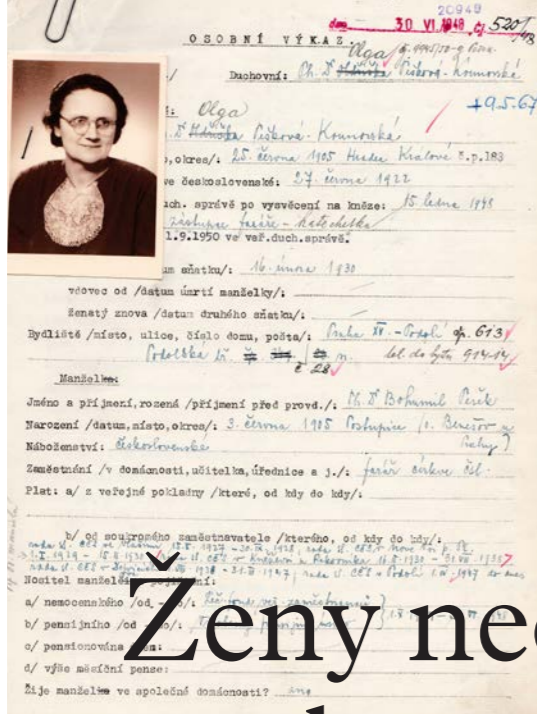
Mezi nejvýznamnější mužské podporovatele sdružení patřili prezident T. G. Masaryk a profesor Jaroslav Heyrovský, na jehož pracovišti působilo několik výzkumníků.

Ženy opět z kola ven

Až postupně negativní zkušenosti, vrcholící v období hospodářské krize, přiměly další akademičky, aby se začaly více angažovat. Právě kvůli těmto omezením se potvrdil smysl existence žensky profilovaných spolků, byť sdružení zůstávalo otevřené i mužským podporovatelům. „Zklamaly se ty, které očekávaly, že se bude muži i ženě měřiti stejným loktem,“ posteskla si v této souvislosti první československá doktorka práv Anděla Kozáková-Jírová. V době krize, kdy muselo mnoho vysokoškolaček nedobrovolně uvolnit své místo mužům, proto představovala aktivita sdružení jednu z mála forem obrany ženských práv, ať už veřejnými vystoupeními, či intervencemi u státních orgánů a významných osobností. V tomto období také narostl počet členek a sdružení prostřednictvím publikační a výstavní činnosti ukazovalo nezastupitelnou roli vzdělaných dam ve společnosti.

Význam spolku poklesl na konci třicátých let a v průběhu druhé světové války, kdy nemohl vyvíjet větší aktivitu. Po obnovení Československa se činnost organizace už nevrátila na dřívější úroveň a vše završilo v roce 1950 její rozpuštění pod nátlakem komunistických orgánů. V té době také proběhla perzekuce některých významných členek sdružení, především právničky a političky Milady Horákové. Další musely odejít do exilu jako například Anděla Kozáková-Jírová. Odkaz sdružení však nikdy zcela nezapadl a v akademickém prostředí rezonovala snaha o prosazení rovných příležitostí i nadále.

Ženy necht ve shromáždění nemlčí

Podle Nového zákona nemají ženy na službu v církvi nárok. Zatímco reformované církve od této tradice odhlédly a úřad jim umožnily vykonávat, v té katolické pro ně zůstává svěcení stále jen ožehavou možností. Jak se postavení žen proměnilo na třech teologických fakultách Univerzity Karlovy?

TEXT Kamila Kohoutová FOTO archiv ČČSH

První absolventkou teologie u nás byla Růžena Opočenská, která zahájila studium roku 1922 na tehdejší Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké. Studium ženám ale fakulta umožňovala již od svého vzniku, první mimořádné posluchačky ji začaly navštěvovat od podzimu 1919.

Růžena Opočenská na farářku sice nikdy vysvěcena nebyla, pozici duchovní autority nicméně zastávala v době, kdy byl její manžel Bohumír Opočenský, farář evangelického sboru v Klášteře nad Dědinou, vězněn v koncentračním táboře.

Ke svěcení přispěl poválečný nedostatek Druhá světová válka a zavření univerzit zanechaly v českém církevním životě hlubokou ránu. Právě výpadek ve vzdělávání nových farářů a perzekuce během druhé světové války způsobily nedosta-

tek kněží Církve československé husitské, která se proto rozhodla, že začne světit i ženy. Roku 1947 tak na budoucí Husově československé bohoslovecké fakultě (vedle ní rozštěpením původní teologické fakulty vznikla ještě Komenského evangelická bohoslovecká fakulta) studovalo jedenáct dívek. Prvními vysvěcenými absolventkami a husitskými farářkami u nás se na podzim 1947 staly Oldřiška Pešková a Naděžda Brázdilová.

Na KTF UK nyní hrají prim

Zatímco fakulty reformovaných církví pokračovaly po sametové revoluci ve své činnosti více méně stejně, Katolickou teologickou fakultu UK čekaly velké změny. Ta se po vyloučení ze svazku Univerzity Karlovy v padesátých letech profilovala jako instituce sloužící výhradně ke vzdělávání katolických kněží, což se na počátku devadesátých let změnilo s otevřením učitelského oboru náboženské nauky. Katolická teologie sice zůstávala kvůli nerovným pravidlům přijímacích zkoušek ženám spíše uzavřena – v letech 1991–2001 ji vystudovaly pouze tři –, v učitelském oboru ovšem byla situace zcela odlišná. V prvních deseti letech v něm přijalo diplom téměř šest set absolventek.

Počet žen se na KTF UK začal rapidně zvyšovat od roku 2003, kdy fakulta otevřela nový obor dějiny křesťanského umění. V současnosti ženy představují naprostou většinu všech jejích studentů a volně přístupný je jim i studijní program katolická teologie.

Ženy necht ve shromáždění nemlčí je parafraze na „Ženy necht ve shromáždění mlčí. Nedovoluje se jim, aby mluvily; mají se podřizovat, jak to říká i Zákon“ (1. Kor 14:34).

Cum corde matris čili se srdcem matky

Postižena komunistickým režimem, našla Markéta Koronthálová útočiště v litoměřickém semináři, kde jako jediná žena vyučovala budoucí kněze latinu. Katolické duchovní připravuje pro jejich povolání už více než čtyřicet let.

TEXT Kamila Kohoutová FOTO Helena Kodalíková

Kdy jste začala vyučovat v kněžském semináři?

V Litoměřicích, kam byla z Prahy Katolická teologická fakulta UK odsunuta na začátku padesátých let, jsem začala vyučovat roku 1977. Bylo to v období tuhé normalizace. Já jsem tehdy dostala zákaz vyučovat na jakékoli škole v zemi, protože jsem měla na kontě vážný ideologický přečin: během čtvrtého ročníku studia na Filozofické fakultě UK jsme měli s manželem svatbu v kostele Panny Marie před Týnem a někdo nás na fakultě udal. Dostali jsme důtku za chování, které se neslučuje s chováním studenta vysoké školy socialistického státu, a to mělo své důsledky. Můj manžel nedostal slibované místo v Muzeu české hudby a pro mě to znamenalo, že jedinou školou, již mé ideové přesvědčení nebude překážet, je teologická fakulta. Shodli se na tom jak tehdejší děkan Ladislav Pokorný, tak pražský biskup-administrátor, pozdější arcibiskup František Tomášek, který dal svolení, abych na této škole jako historicky první žena začala učit. Coby pedagog vyjádřil své přesvědčení, že ve výchově budoucích kněží má být zastoupen mužský i ženský prvek.

Naopak sama jsem musela pozvolna dojít ke zjištění, že někteří z vyučujících jsou skutečnými agenty StB a že jim nemohu důvěřovat.

Jaké bylo vaše postavení v tomto ryze mužském kolektivu?

Bylo to velmi nezvyklé jak pro mě, tak pro mé kolegy, kteří byli většinou starší kněží. Přijali mě vlídně, někteří s nedůvěrou, protože se domnívali, že jsem agentka StB, která má demoralizovat studenty. To se naštěstí záhy vysvětlilo. Naopak sama jsem musela pozvolna dojít ke zjištění, že někteří z vyučujících jsou skutečnými agenty StB a že jim nemohu důvěřovat. To pro mě byl v té době větší problém než skutečnost, že jsem jediná žena v mužském kolektivu. Po zpřístupnění svazků StB po revoluci jsem si mohla ověřit, že jsem je tipovala celkem správně.

Vychovala jste tři děti, aniž byste musela svou pozici opustit. Jak se vám to podařilo?

Poprvé jsem šla na mateřskou v roce 1980. Někteří kolegové se mi ihned ochotně nabídli, že za mě budou suplovat, jiní mi zase dávali najevo, že takové nepřijemnosti vzniknou, když se zaměstná žena. Na mateřské jsem byla pokaždé rok, poté jsem se vrátila a přeskupila si výuku do dvou dní v týdnu, kdy mi děti hlídala maminka nebo manžel. Vždycky se to dalo nějak vymyslet, a to i s dojížděním do Litoměřic. Myslím, že rodina mým zaměstnáním nijak netrpěla a já jsem mohla dělat to, co mě opravdu baví, totiž učit latinu a později, když děti trochu odrostly, i překládat.

PhDr. Markéta Koronthálová působí na katedře biblických věd a starých jazyků Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Je místopředsedkyní Unie katolických žen a předsedkyní Ekumenického fóra křesťanských žen v ČR.

Prostor pro studium, vedu i charitu

Uplynulo přes sto dvacet let od doby, kdy ženy směly začít řádně studovat na Univerzitě Karlově. Zájem o vysok školské studium u nich rychle rostl a už v akademickém roce 1963/1964 muže v počtu převýšily (7060 mužů vs. 7336 žen). Dnes hlásí více než sedmdesátprocentní podíl studentek hned tři fakulty – farmaceutická, pedagogická a husitská teologická A na dnešní UK přednášejí za velkého zájmu i světové osobnosti – často ženy.

FOTO René Volfík

V aule Právnické fakulty UK loni přednášela také někdejší ministryně zahraničí USA Madeleine Albrightová, která hovořila o demokracii, diktátorech a podepisovala svoji nejnovější knihu. Pražská rodačka přijela na pozvání Knihovny Václava Havla.

Využijme té síly naplno

„Univerzita Karlova by měla pro mladší generace vytvářet pozitivní vzory – a to i vzory úspěšných žen,“ říká Milena Králíčková, prorektorka pro studijní záležitosti.

TEXT Martin Rychlík
FOTO Vladimír Šigut, René Volfík

Kolik dnes na Univerzitě Karlově studuje žen v jednotlivých stupních studia – vyjádřeno v poměru oproti mužům?

To máme dobře spočteno. V současné době studuje u nás na univerzitě na všech sedmnácti fakultách 64 procent žen v bakalářských studijních programech, v magisterských 51 procent, v navazujících magisterských 61 procent a 64 v doktorských studijních programech.

Studentky tedy na univerzitě jasně převažují. Vyvíjí se nějak tento podíl? Vidíte zřejmý trend, dejme tomu za posledních pár dekád nebo alespoň let?

V informačním systému Univerzity Karlovy máme nejstarší souhrnná data k roku 1993. Tehdy u nás studovalo celkově 53,4 procenta žen, přičemž dnes je to o deset procentních bodů více – celkem 63,5 procenta (*dívá se do podkladů a hledá další čísla*). Nejvíce se v tomto

ohledu změnila Evangelická teologická fakulta – z 29,2 až na 64,8 procenta, ale docela významného nárůstu se dočkal kupříkladu i matfyz: z dvaceti procent na osmdesát.

To je zajímavé. Máme na univerzitě nějakou vysloveně „dámskou fakultu“?

Výrazně vysoký podíl žen, který přesahuje sedmdesát procent, mají tři součásti UK. Nejvíce studentek, plných osmdesát procent, najdeme na Farmaceutické fakultě v Hradci Králové, Pedagogická fakulta jich má 79 procent a Husitská teologická fakulta 75 procent.

Čím si tak vysoká čísla vysvětlujete?

Řekla bych, že u „fafky“ a „pedáku“ jde o přípravu na profesu, které se ve společnosti ženám stereotypně přisuzují. U zmíněné teologické fakulty mají zase veliký vliv studijní programy jako

sociální a charitativní práce, sociální pedagogika, případně učitelství náboženství i základů společenských věd, k nimž ženy inklinují.

Zmínila jste postupné změny, ale člověk by automaticky tipnul, že matfyz bude spíše „pánský“. Mění se i vnímání či předsudky? Víte, že třeba na Českém vysokém učení technickém samy ženy propagují informatiku a založily sdružení wITches.

Myslím, že se vnímání mění. A věřím, že je to dobře – jen v této věci ještě určitě nejsme u cíle. Je třeba s takovými stereotypy pracovat již na středních školách, kde bohužel někde přetrvává pohled na dívky jako adeptky spíše jiných než technických či matematicky zaměřených studií. Nicméně na matfyzu skutečně pořád studuje nejmenší podíl žen z našich fakult, dívky jsou v menšině i na Fakultě tělesné výchovy a sportu – tam jich je 43 procent.

Ve světě se o problematice genderu či „rovných příležitostí“, jak se říká, hodně hovoří. Co konkrétního pro tuto agendu činí nejstarší česká univerzita?

Snažíme se tomu věnovat. Studijní předpisy samozřejmě zaručují možnost přerušení studia z důvodu těhotenství, porodu či rodičovství, eventuálně umožňují individuální studijní plány nebo prodloužení maximální doby studia. Máme upravena pravidla pro úlevy z poplatků za delší studium v souvislosti s narozením dítěte. V opatření rektora je jasně formulována zásada rovných příležitostí a deklarována péče o sladění pracovního a rodinného života.

Jak tomu lze konkrétně pomáhat?

Univerzita podporuje návraty zaměstnanců z mateřské a rodičovské dovolené flexibilní pracovní dobou a postupnými návraty, tedy prací na částečný úvazek. Tam, kde to dovoluje charakter pracovní pozice, nabízíme též možnost práce z domova. V Ústavu histologie a embryologie Lékařské fakulty v Plzni, který vedu, stejně jako na rektorátním odboru pro studium dbám o to, abychom kolegyním opravdu nabízeli možnost návratu po mateřské. A to tak, jak jim vyhovuje. Již mnohokrát se mi osobně potvrdilo, že právě tyto kolegyně pracují někdy takřkajíc „za deset“, často s ohromnou motivací a velikým nadšením.

Nejvíce studentek, plných osmdesát procent, najdeme na Farmaceutické fakultě v Hradci Králové, Pedagogická fakulta jich má 79 procent a Husitská teologická fakulta 75 procent.

Co nabízíte matkám a otcům, kteří pracují a zároveň se starají o malé děti?

Zaměstnanci mohou čerpat školkovně ze sociálního fondu či využívat služeb mateřských škol Hvězdička nebo Rybička a dětských koutků na FF UK a FTSV UK, případně dětské skupiny FaFík, jenže kapacity jsou, žel, omezené. Univerzita disponuje i několika startovacími byty.

Různé mezinárodní analýzy ukazují, že ženy ubývají z univerzit až v postgraduálním studiu a málo z nich dojde k profesurám a vedoucím postům. Jaká situace panuje u nás?

Přes všechny zmíněné výdobytky je před námi velký kus práce. Ano, na Univerzitě Karlově mají ženy pouze 26 procent docentur, a u profesur jsou v menšině dokonce s patnácti procenty! Ještě nikdy nebyla na UK předsedkyní akademického senátu žena, neměli jsme od roku 1348 ani jednu rektorku. V současném kolegiu jsou ovšem poprvé hned tři prorektorky a máme též čtyři děkanky (*Eva Kohlíková na FTVS UK, Alice Němcová Tejkalová na FSV UK, Marie Pětová na FHS UK a Kamila Veverková na HTF UK, pozn. red.*). Rezervy máme jistě také ve vědě, protože jedinou ženskou držitelkou grantu Evropské výzkumné rady (ERC) je na univerzitě fyzička Jana Kalbáčová Vejpravová z Matematicko-fyzikální fakulty.

Prof. MUDr. Milena Králíčková, Ph.D., je prorektorkou pro studijní záležitosti Univerzity Karlovy. Pochází ze Strakonice. Působí na Lékařské fakultě v Plzni UK, kde je profesorkou histologie a embryologie. Má dvě děti.

Co s tím? Jak pomoci matkám na doktorátu či postdoku, aby jim neujel vlak?

Nejvíce žen se z vědy vytrácí právě ve věku, kdy mají děti a nemohou rozjet akademickou kariéru. Proto bychom měli nyní jako instituce zaměřit pozornost právě na ně. Často nad tím přemýšlím. Zkusíme se možná inspirovat u partnerů v zahraničí, včetně těch z aliance 4EU+, a zavést opatření, která u nich nejvíce fungovala. Zda jít cestou projektových možností, či zavedením institutu mentorek z řad zkušenějších kolegyně, to budeme ještě zvažovat.

Trochu jiné téma: světem rezonuje kampaň #MeToo. Mají případně ženy podporu, možnost se ozvat, kdyby měly pocit, že jsou diskriminovány?

To je jistě velmi podstatná otázka. Myslím, že zatím nemáme nastavený ideální systém, který by jak na fakultní, tak na univerzitní úrovni poskytoval pro tyto případy nějaký konkrétní „styčný bod“. Ale pokud by se něco takového stalo, ženy se mohou obrátit buď na příslušné odpovědné orgány na fakultách, anebo na centrální UK Point v Celetné ulici 13.

Proč by dnes ženy měly jít studovat právě na UK? Co jim doporučíte?

V tomto jim doporučím totéž co mužům. Univerzita Karlova je špičková, mezinárodně respektovaná instituce a věřím, že studium u nás je tou správnou investicí do budoucnosti každého mladého člověka. Naše univerzita by pro mladší generace měla vytvářet pozitivní vzory – a to i vzory úspěšných žen. Je potřeba, aby i ony byly vidět. Diverzita přináší nové, zajímavé myšlenky. Využijme proto potenciál žen, tedy poloviny populace, naplno!

Prorektorky a děkanky už ano, rektorka ještě ne

TEXT **Lucie Kettnerová, Martin Rychlík** FOTO **archiv UK, FaF UK**

Ač byla Univerzita Karlova založena v roce 1348, své rektorky se ještě nikdy nedočkala. Prorektorek ovšem ano. Tou první se stala profesorka Jana Synková, která byla do funkce jmenována pro roky 1985 až 1987. Vystudovala Fakultu dětského lékařství UK (dnešní 2. lékařská fakulta UK) a postupně na téže fakultě působila jako odborná asistentka, docentka, profesorka i proděkanka. V roce 1988 se stala náměstkyní ministra školství; na podzim téhož roku byla ve vládě Františka Pitry dokonce ministryní školství, mládeže a tělovýchovy. Tuto vládní funkci si udržela až do prosince 1989, do pádu komunistického režimu.

Mně osobně je jedno, zda bude rektorem UK žena, či muž, to bych až tak neřešila. Podstatné je, aby to byl vždy rektor dobrý.

Paradoxně ještě později, až v roce 1997 čili sto let poté, co začaly být ženy na pražskou univerzitu přijímány k řádnému studiu, se postu ujala první děkanka. Farmaceutická fakulta UK si do svého čela zvolila profesorku Evu Kvasničkovou. Ta vystudovala farmacii v Brně, ale většinu svého pracovního života spojila s hradeckými fakultami UK. Od roku 1967 do roku 1971 byla

odbornou asistentkou na katedře lékařské chemie a biochemie tamní medicíny, načež přešla na nově založenou farmaceutickou fakultu. Vedla ji v letech 1997 až 2000; mezi lety 2000 a 2006 zastávala rovněž post prorektorky Univerzity Karlovy.

Se čtyřmi děkankami

Vedle tří prorektorek – Lenky Anny Rovné, Radky Wildové a Mileny Králíčkové –, jež uvedly slovem tento speciální magazín, má nejstarší univerzita i své čtyři děkanky. Husitskou teologickou fakultu vede Kamila Veverková, Fakultu tělesné výchovy a sportu Eva Kohlíková, Fakultu sociálních věd Alice Němcová Tejkalová a Fakultu humanitních studií Marie Pětová. A když už má Univerzita Karlova hned čtyři děkanky, co je ještě zapotřebí, aby měla jednou také ženu v samém čele, tedy i dámu rektorku?

„Jakkoli i v akademickém světě čekaly ženy na své zrovnoprávnění poměrně dlouho, situace se radikálně změnila. Z vlastní zkušenosti nevnímám postavení žen v rámci univerzitního prostředí jako problematické, takže za mne: zapotřebí je jen to, aby se našla kandidátka, která přesvědčí akademický senát, že je nejlepší ze všech případných kandidátů na tuto pozici. A mně osobně je jedno, zda bude rektorem UK žena, či muž, to bych až tak neřešila. Podstatné je, aby to byl rektor vždy dobrý,“ říká pro magazín *Forum* děkanka FHS Marie Pětová.

Kdy se dočkáme rektorky? „Až bude kandidovat silná osobnost a získá dosta-

Eva Kvasničková si děkanský talár oblékla v roce 1997

tečnou politickou podporu. Na univerzitě jsou profesorky, jež tento potenciál mají, a je jen na nich, zda se rozhodnou do toho jít v nadcházejících, anebo až dalších volbách. Nemyslím si ani, že by měl někdo v senátu předsudky ve chvíli, kdy se objeví kvalitnější kandidátka než kandidát... Někteří členové širší akademické obce předsudky bohužel mají, ale věřím, že dobré příklady je postupně přesvědčí,“ doplňuje Alice Němcová Tejkalová, která vede další společenskovědní fakultu.

Co byste po svých zkušenostech na postu prorektorek doporučily budoucím kolegyním, které třeba chtějí jednou zastávat vrcholnou pozici v akademické sféře?

Milé budoucí kolegyně! Nebojte se! Máte na to! Váš život, ale ostatně i život vašich kolegů bude stejně o neustálém usilování. Mám zkušenost, že kolegyně musí usilovat ještě víc. A ještě prosím jedna rada: jednou, až budete bilancovat svůj život, pro vás bude nakonec nejdůležitější podaná ruka přítele, publikace, kterou jste poznání posunuly o kus dál, úsměv vašeho dítěte, úspěšný bývalý student, kterého náhodou potkáte a jenž vám řekne, že jste mu změnila život... A co je nakonec hlavní? Držím vám palce a už teď mám radost!

prof. PhDr. Lenka Anna Rovná, CSc.

prorektorka pro evropskou problematiku

Doporučila bych všem kolegyním, aby si věřily. Aby věřily své intuici a rozhodně se nepodceňovaly. Albert Einstein řekl: „Nechtěj být člověkem, který je úspěšný, ale člověkem, který za něco stojí“ – proto bych určitě také doporučila, aby se nenechávaly zlákat k tomu slevit ze svých hodnot, aby byly věrné svým snům a přáním a neodpíraly si rodinu, děti, ale naopak věřily tomu, že mohou zvládnout obě role; jak tu profesní, tak rodinnou. A doporučit mohu ještě přečíst si knihu *Opřete se do toho: Ženy, práce a vůle uspět* od Sheryl Sandbergové.

prof. MUDr. Milena Králíčková, Ph.D.

prorektorka pro studijní záležitosti

Svým budoucím kolegyním bych poradila několik věcí, takové patero ženy-manažerky-přítelkyně: 1) Zůstaňme vždy ženami. Je nám vlastní empatie, mírnost, citlivost, tak si je uchovíme. 2) Ochraňujme svoji rodinu a přátele; jsou naše podstata, zázemí i skryš. 3) Hledejme rovnováhu mezi rolami manažerky, kolegyně, přítelkyně. Nezapomínejme vidět jednotlivého člověka v kolektivu lidí. Respekt k názorům a práci druhých je samozřejmostí. 4) Nezástávejme na místě. Stále se učme a budme otevřené novým myšlenkám, názorům. Nebojme se být nové, jiné. Překážky jsou výzva a mohou nás posouvat k dalším poznáním, ale nezapomínejme, že na všechno nejsme samy. Budujme tvůrčí kolektivy a nacházejme smysl v podpoře týmové práce. 5) Nezapomínejme na sebe, neztratme smysl pro humor a nezapomínejme také na své zdraví a prožitky. Žijme a pracujme s radostí a pestrostí a tuto radost se pokusme dále předávat.

prof. PaedDr. Radka Wildová, CSc.

prorektorka pro koncepci a kvalitu vzdělávací činnosti

Dnes se čtyřmi děkankami ve vedení

Nynější Univerzita Karlova má hned čtveřici děkanek (zleva): Alice Němcová Tejkalová vede Fakultu sociálních věd, Kamila Veverková vede Husitskou teologickou fakultu, Marie Pětová Fakultu humanitních studií a Eva Kohlíková pak Fakultu tělesné výchovy a sportu.

Prof. MUDr. Renata Cífková, CSc., je kardioložka a profesorka vnitřního lékařství na 1. LF UK. Od roku 2010 vede centrum kardiiovaskulární prevence v Thomayerově nemocnici v Praze. Promovala na UK v roce 1980. V srpnu 1989 – až po pěti letech žádostí – ji komunistický režim pustil na stáž do ciziny, takže pak 2,5 roku působila na Memorial University v St. John's na kanadském Newfoundlandu. Pak dlouhodobě pracovala v pražském IKEM. Specializuje se na aterosklerózu a prevenci kardiiovaskulárních onemocnění. Publikovala přes 250 prací v časopisech s impakt faktorem či v oborových guidelines, které byly zhruba 35tisíckrát citovány (H-index 50). Je tak nejcitovanější českou vědkyní vůbec. Je rovněž členkou řady odborných společností. Miluje dobré víno, zvláště bílé. Závodně plavala, ráda lyžuje.

Ženy to mají ve vědě těžší

„Mladým kolegyním doporučuji po studiu odjet pro zkušenosti a kontakty do ciziny,“ říká kardioložka Renata Cífková, jež je s 35 tisíci citacemi nejcitovanější českou vědkyní.

TEXT Martin Rychlík FOTO Hynek Glos

V roce 2018 jste se dostala do přehledu nejcitovanějších vědců světa, který připravuje společnost Clarivate Analytics. To byl obrovský úspěch.

Ale letos jsem z něj čerstvě vypadla (*usměje se*). Niž bych takovýto přehled nepřeceňovala, vysoká citovanost hodně pramení z mohutné citovanosti nových mezinárodních doporučení – takzvaných guidelines – k hypertenzi a dalším onemocněním, protože jsem členkou řady evropských struktur a odborných společností. Teď zase píšeme „poziční dokument“, který se týká žen kolem menopauzy, kdy narůstá kardiiovaskulární riziko. Možná je vysoká citovanost trochu nefér vůči některým kolegům, kteří mají své původní výsledky, ale ty prostě nebývají tak hojně citovány. Ona velká citovanost vzniká i z toho, že studuji právě takovou chorobu, jakou je hypertenze, což je nejčastější kardiiovaskulární onemocnění vůbec. Ale ano, není to zadarmo.

Je za tím hodně práce.

Přesně tak. Má to i další různé variace. Vedle guidelines na celou hypertenzi totiž existují i doporučení pro léčbu kardiiovaskulárních onemocnění v těhotenství, pro kterou jsem zase napsala část věnovanou hypertenzi. Takže se to vlastně na sebe dost nabaluje, dál a dál.

Nemusíte svých 35 tisíc citací nijak snižovat. Ve zmíněném žebříčku za rok 2018 jste mezi Čechy – renomovanými profesory Petrem Widimským, Pavlem Hobzou či Petrem Pyškem – byla jedinou ženou. Proč?

Ženy mají těžší se prosadit. Platí to u nás i ve světě. Viděla jsem to sama, a to mi nekladli úmyslné překážky. Když mají ženy splnit svou reprodukční „povinnost“, mají v kariéře logicky handicap, mají to obtížné. V Česku je to možná dokonce těžší než ve světě, na vedoucích pozicích je u nás žen opravdu málo; asi nejlépe jsou na tom Skandinávci.

To je pravda, ve srovnáních mívají nejvíce profesorek, děkanek i rektorek. V loňském rozhovoru pro magazín Universitas jste zmiňovala, že eventuální cestou ke zlepšení by možná byly částečné úvazky, které by matkám usnadnily návrat k výzkumu.

Velmi je propaguji. Mám tu zrovna kolegyni, která teď nastoupila na mateřskou a předtím byla na rodičovské dovolené, má termín porodu někdy v březnu, ale chodila k nám na 0,6 úvazku. Zrovna tak se mi líbí, že se podařilo – a byla jsem jednou z těch, kdo k tomu dal podnět –, zřídit dětský koutek v rámci sjezdu České kardiologické společnosti, který míváme v květnu. V Brně budou na konferenci čtyři tisíce lidí. Pro matky, jež jsou na rodičovské, je to hrozně fajn: mohou na sjezd jet a mají tam o děti postaráno. Poprvé jsem tuto praxi viděla před pár lety, když pořádala Evropská kardiologická společnost kongres v Římě.

Hovoříte-li o Římě, byla strůjkyní této novinky Italka Barbara Casadeiová, prezidentka společnosti?

Je klidně možné, že za ní stála. Už pár let předtím dělala iniciativu „Ženy v kardiologii“ a byla velmi aktivní, takže není vyloučeno, že organizovala i dětské koutky.

A u nás je propagujete vy?

Nejen já, myslím, že takových žen je tu víc. Přijde mi to rozumné. Stejně tak je užitečné, aby vědkyně-maminky měly alespoň malý úvazek a neztratily kontakt s mateřským pracovištěm a oborem. Dnes se dá ostatně pracovat také na dálku, takže proč by se nemohly podílet na výzkumných aktivitách a podobně – pochopitelně se nebudou starat o pacienty.

Vy o pacienty pečujete, dále učíte, a proto prý své studie píšete až po nocích. Skutečně? Je to tak. Jindy přes den na to nemám čas. Pokud

chci udržet pracoviště naživu, musíme sehnat finance od zdravotních pojišťoven. Samozřejmě že máme výzkumné granty, ale hlavní platby jdou od pojišťoven, takže se musím snažit, abychom měli obrát. A sama musím jít příkladem.

Se svým H-indexem 50 jim jste jistě dobrým vzorem. Tlačíte do výzkumu i kolegy?

Mým úkolem je, aby bylo co publikovat. Hlavní devízou našeho centra jsou dlouhodobá populační data, provedli jsme sedm průřezových nezávislých vyšetření populačních vzorků. Já si vždy usmyslím navštívit na každé takové vyšetření něco nového, novou metodu. Teď jsme třeba ve spolupráci s univerzitou z Erlangenu vyšetřovali mikrocirkulaci na očním pozadí nebo prováděli screeningové vyšetření obstrukční spánkové apnoe u osob s vyšším rizikem. Vždy se snažím na ten „bazál“, který je důležitý, přivést něco nového, co je základ pro vědecké publikace. Každý z mých kolegů má k dispozici kvanta dat, k nimž má přístup, což si myslím, že je dosti unikátní; máte řadu pracovišť, kde jsou nadaní lidé, ale nemají co analyzovat! Hodně také spolupracujeme se zahraničím: třeba s institucemi v Itálii, ale také s Gdaňskem či Záhřebem.

Samozřejmě že máme výzkumné granty, ale hlavní platby jdou od pojišťoven, takže se musím snažit, abychom měli obrát. A sama musím jít příkladem.

Těsně před revolucí v roce 1989 jste odjela na kanadský ostrov Newfoundland na Memorial University v St. John's a zůstala tam přes dva roky. Co jste se tam naučila a jak vás to ovlivnilo?

Určitě hrozně moc. Byl to jiný přístup, ta zkušenost mi otevřela dveře do světa. O takový výjezd jsem usilovala od roku 1985, ale nešlo to dřív, než až když režim kolaboval. A právě na Newfoundlandu působil profesor Jiří Fodor; je mu 92 let a nyní žije v Praze, před čtyřmi lety se sem znovu vrátil. Tady v Krči pracoval v pavilonu B5, kde byl Ústav pro choroby oběhu krevního, jenž se spolu s dalšími ústavy před padesáti lety stal základem IKEM. Profesora Fodora, který emigroval v srpnu 1968, jsem potkala na jednom kongresu a řekla mu o své touze vyjet do ciziny. Pozval mě do Kanady a já si tam pak osvojila různé dobré, i publikační návyky.

Co byste vy jakožto nejcitovanější Češka doporučila mladým vědkyním a lékařkám?

Myslím, že opravdu zásadní je odjet ven. A chce to strávit někde dva tři roky; krátké pobyty nestačí. Je zapotřebí proniknout do systému, přijmout dobré manýry a snažit se je přenášet k nám, což je sisyfovská práce. Získat kontakty, vytvořit si vlastní síť, kterou vám nikdo nemůže sebrat.

Dělají něco navíc – a ví se o tom

Myslí na zdraví, propagují udržitelnost a ekologii nebo připomínají historické události, na něž bychom neměli zapomenout. I tomu se věnují studentky Univerzity Karlovy.

TEXT Pavla Hubáková FOTO archiv studentek

Loono Kateřiny Vackové

Kateřina (1. LF UK) věří v prevenci a založila neziskovku Loono, která pomocí workshopů, přednášek i diskuzí vzdělává širokou veřejnost a ukazuje, jak se správně starat o zdraví. Loono můžete znát z kampaní na prevenci onemocnění onkologických (#prsakoule) a kardiovaskulárních (#žiješrdcem). A s poslední kampaní #doledobry nezapomíná ani na reprodukční zdraví.

Toulky Prahou jinak

Jak vypadá hlavní město pohledem lidí bez domova? Přesně to můžete díky Tereze Jurečkové (FHS UK) a iniciativě Pragulic zažít během netradičních procházek již osmým rokem. Pragulic je sociální podnik, který umožňuje zájemcům z řad široké veřejnosti poznat a zažít svět lidí na ulici, a tím měnit zažitá stereotypy týkající se bezdomovectví.

Holky s Alzheimerem

Jeich projekt se oficiálně jmenuje Nezapomeňme na Alzheimer, pracovně se jim ale říká „holky s Alzheimerem“. Patří mezi ně vědkyně, které zkoumají Alzheimerovu chorobu a před několika lety se rozhodly bořit mýty s ní spojené, téma popularizovat a seznamovat s ním své okolí. Alici Foltýnovou, Petru Tabákovou, Petru Pohanovou a Báru Černou (PřF UK) můžete potkat na akcích jako Veletrh vědy, Festival vědy nebo Muzejní noc, kde návštěvníkům srozumitelně vysvětlují vše, co se tohoto neurodegenerativního onemocnění týká.

Petra Tabáková, Alice Foltýnová, Petra Pohanová

Hana Fořtová a Tereza Dvořáková, duo stojící za projektem Frusack

Rozložitelný frusack

Hana Fořtová (2. LF UK) a Tereza Dvořáková (3. LF UK) bojují s jednorázovým odpadem, a tak vymyslely značku Frusack, nabízející znovupoužitelnou alternativu k plastovým sáčkům. Jeden frusack může ušetřit až čtyři stovky jednorázových pytlíků ročně. Je vyroben z unikátního vlákna na bázi kukuřičného škrobu, a když doslouží, beze zbytku se rozloží. Vzniká v Evropě, bez zbytečných emisí a za férových podmínek.

Lucie Bílková z FSV UK: Díky, že můžem

Když v roce 2014 založili spolek Díky, že můžem, bylo jich pět a spojoval je Budějovický Majáles. Dnes už jich je na dvě desítky a každoročně pořádají oslavy 17. listopadu na Národní třídě, nazvané Korzo Národní – jako poděkování, že žijeme ve světě takřka neomezených možností. Slaví se uměním, zábavou, spolu se zajímavými hosty a hlavně svobodně. Pouliční slavnosti to ale nekončí, u příležitosti třicátého výročí svobody spoluorganizovali třeba i Festival svobody na školách, který studentům přiblížil dění druhé poloviny dvacátého století.

Vrací lidi do společnosti

„Druhá šance věcem i lidem“ – to je motto Přestupní stanice neboli Přestupky, kterou Eva Dudová, studentka FF a FHS UK, před třemi lety založila.

„Jednou mě na ulici oslovil bezdomovec, který nechtěl peníze ani jídlo, ale práci. A tak jsem založila Přestupku,“ říká Eva. V obchůdku s nošeným oblečením a kavárnou zaměstnává lidi bez domova. Ti se díky pracovním návykům vrací do společnosti. „Pomohli jsme už osmi z nich. Jen jednou to nevyšlo,“ počítá Eva. Kolem Přestupky se také vytvořila komunita lidí, kteří se pravidelně scházejí na společné večere či přednášky a workshopy.

Brzy otevřou druhou pobočku, kde nabídnou nový sortiment zboží a také například švadlenu, jež vybrané kousky upraví přímo na míru. „Do budoucna bych chtěla vybudovat francízu obchodů a vytvořit i jiné pracovní příležitosti, a tak pomáhat i těm, kteří se na prodávání momentálně necítí,“ dodává Eva.

Obecně by si přála, aby neziskovky mezi sebou více sdílely své know-how, pomáhaly si. A co si Eva představí, když se řekne „holka z neziskovky“? „Silnou ženu, která zvládne patnáct různých rolí za minimální plat. Takové totiž většinou jsou.“

Česká věda je androcentrická

Ženy v České republice opouštějí vědeckou kariéru ještě před jejím rozjezdem. Nerovně nastavené příležitosti a rozdílný systém podpory je totiž provázejí už od začátku akademické dráhy. Tématu se dlouhodobě věnuje Kateřina Cidlinská, doktorandka Fakulty sociálních věd UK a předsedkyně České asociace doktorandek a doktorandů.

TEXT Kamila Kohoutová FOTO Luboš Wiśniewski

Jak jsou na tom studenti a studentky doktorských programů u nás obecně?

Na to se těžko odpovídá. V České republice má totiž každé pracoviště podmínky pro doktorandy nastavené jinak, a tak jsou mezi nimi obrovské rozdíly. Jeden spojující prvek tady ale máme. Je jím vysoká „studijní úmrtnost“ doktorandů.

Mentoring: lék na doktorandovy problémy

Aktuální problémy se studiem a začátkem vědecké kariéry pomáhá řešit mentoring. Jedním z prověřených je program Národního kontaktního centra (NKC) – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, který probíhá celoročně již několik let a přijímá doktorandy a doktorandky ze všech oborů. NKC také pomohlo nastartovat program People Who Don't Give Up institutu CERGE-EI (společného pracoviště Univerzity Karlovy a Národohospodářského ústavu AV ČR), který je dostupný i studujícím z jiných institucí.

Známe její příčiny?

Naprostá většina doktorandů musí mít ke studiu zaměstnání, často na plný úvazek. Pokud píšete disertaci po večerech a o víkendech, dost pravděpodobně ji nikdy nedoděláte. Další příčinou je nekonceptní přijímání studentů. Pracoviště nabírají doktorandy, aniž by pro ně byla schopna zajistit vhodné podmínky. Mnohde jsou využíváni jako levná pracovní síla, kterou z většiny zaplatí ministerstvo formou stipendia.

Máte pro tuto situaci nějaké řešení?

Pokud má být doktorské studium začátkem vědecké kariéry, musí podle toho vypadat. Naše asociace proto chtěla prosadit povinnost škol zajistit každému doktorandovi v prezenční formě studia minimálně poloviční úvazek. Tento plán však padl. Přípravovaný návrh strategického záměru vzdělávací a tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období po roce 2021 s touto variantou nepočítá. Přichází naproti tomu se změnou koncepce financování doktorandů. Opouští dosavadní model financování takzvané na hlavu, což by mělo vést mimo jiné

ke pečlivějšímu náboru doktorandů a zvýšení jejich měsíčního příjmu. Teprve uvidíme, v jaké formě bude strategický záměr nakonec přijat a jaké budou jeho reálné dopady.

Zaměříme se nyní na doktorandky. Jsou problémy začínajících vědců a vědkyň stejné, nebo se v něčem liší?

Na úrovni studia velké rozdíly nenajdeme. Situace se ale promění, podíváme-li se na výhledy do budoucna a na podporu, jíž se ženám dostává, aby se mohly ve vědě uchytit a zůstat. Proto také po doktorátu z vědy najednou „mizejí“. Statistiky říkají, že v humanitních a sociálních oborech ženy odcházejí již během doktorského studia, v přírodních a technických po dokončení doktorátu nebo během postdoktorátské fáze. V obou případech tedy hned zkraje vědecké dráhy.

V jakém smyslu mají dámy na začátku akademické dráhy menší podporu?

Systém vědeckých kariér s jejich biografiemi nepočítá a zároveň mají i méně neformální podpory. Nadřazení často

motivují ty podřízené, s nimiž se snadno identifikují, vidí v nich vlastní začátky. Říká se tomu princip klonu. Ve vědě představují většinu nadřazených muži, větší šanci na neformální podporu tak mají začínající vědci než vědkyně. Ty jsou pro své seniorní kolegy méně „viditelné“, případně si o nich myslí, že stejně brzy odejdou na mateřskou dovolenou.

Ženám se tedy dostává méně té neformální, lidské podpory. Jak jsou na tom s podporou institucionální?

Špatně. To je také hlavní důvod, proč ženy z vědy odcházejí. Pravidla, jimiž se řídí akademický svět, jsou nastavena androcentricky. Vycházejí z představy tradiční mužské pracovní dráhy. Je to dráha lineární, jakákoli přestávka je sankcionována. Život se kariéře musí absolutně podřídit. To je však něco, co se snáze dělá mužům, kteří v naší společnosti na rodičovskou dovolenou odcházejí málokdy, tráví mnohem méně času péčí

o děti a domácnost a jejich kariéře se v rodině přičítá větší váha než té ženině.

Rozdíl mezi ženami a muži v šancích na úspěšný rozjezd vědecké dráhy je dobře vidět na datech o dlouhodobé zahraniční mobilitě. Na delší pobyty vyjíždějí s celými rodinami mnohem častěji pánové, jejich partnerky se vzdávají, alespoň dočasně, budování vlastní kariéry a v zahraničí je podporují – starají se o děti. Naopak mužů, kteří vyjedou podporovat kariéru své ženy a jsou kvůli její práci několik let v domácnosti, je porskrovnu. Ženy tak častěji vyjíždějí spíše na kratší stáže, případně na delší ještě jako bezdětné během doktorátu.

Současná pravidla vědeckých kariér ale jasně preferují právě dlouhodobou mobilitu v postdoktorátské fázi.

Ano, a na tom se právě hezky ukazuje, že česká pravidla kopírují tradiční mužský kariérní model. Z výzkumu, který jsme provedli v NKC – gender a věda, přitom jasně vyplývá, že pánové tyto

Svět potřebuje vědu a věda potřebuje ženy

Mezinárodní projekt L'Oréal For Women In Science vznikl v roce 1998 na základě spolupráce organizace UNESCO a společnosti L'Oréal s cílem podpořit ženy působící na poli vědy a ocenit jejich úsilí. Letos v České republice získají finanční odměnu v celkové výši 600 000 Kč tři nadané vědkyně do 40 let. Mezi oceněnými bývají pravidelně i vědkyně z Univerzity Karlovy.

nuance často vůbec nevidí. Nevnímají, že naše pravidla nejsou genderově neutrální. Nerozumějí logice nepřímé diskriminace, nechápou, že když pravidla dopadají jinak na muže a na ženy, nejsou objektivně spravedlivá. Jedním dechem tak řeknou, že narození dětí nemělo na jejich kariéru žádný vliv, protože to břemeno převzala manželka, a druhým dechem přiznají, že nechápou, proč a jak by měla pravidla reflektovat nastavení osobního života vědců a vědkyň. Takže pak například u atestací není zohledněno, jestli někdo nemá výsledky proto, že byl líný, anebo že byl na mateřské, jak nám řekl jeden seniorní výzkumný pracovník. Výsledky takové situace jasně vidíme na statistických datech. Ženy v reprodukčním věku z vědy mizejí a již se nevracejí, nehledě na to, jak chytré a talentované byly.

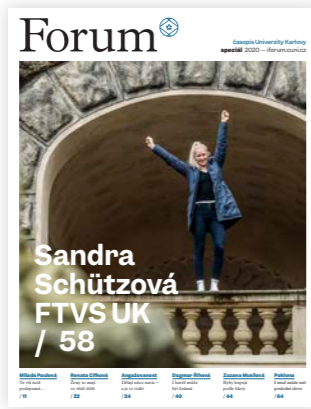
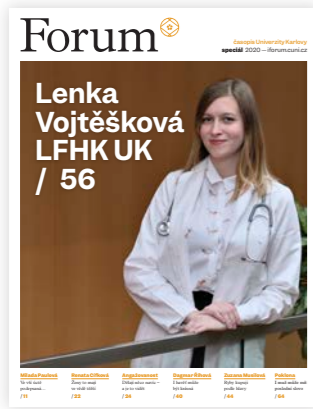
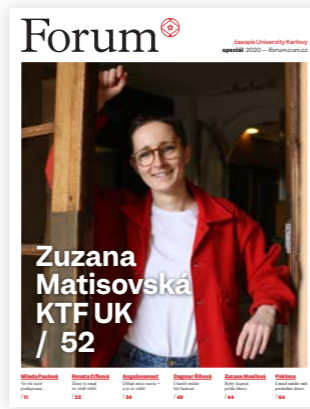
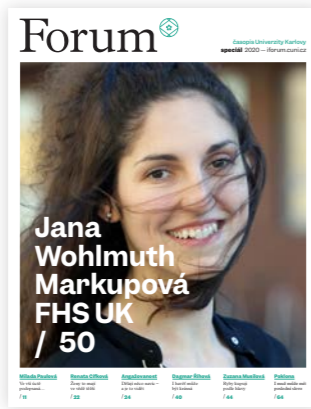
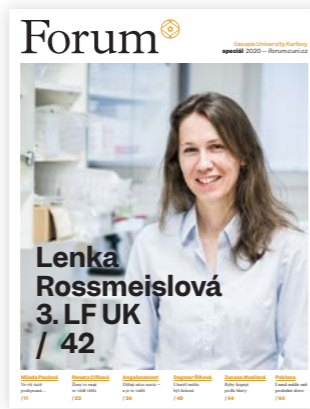
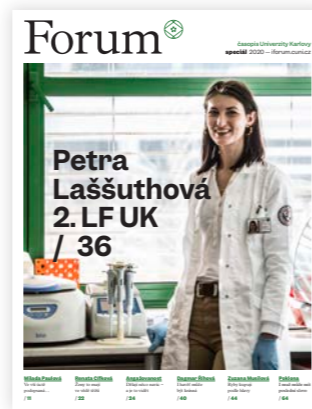
Ty, které se chtějí věnovat vědě, ale na toto nastavení přistupují dobrovolně.

A co jiného mají dělat? Doktorandka nebo postdoktorandka není v pozici, aby změnila pravidla kariérních řádů a grantových soutěží. Na takových pozicích bývají starší pánové, kteří své kariéry vybudovali za velké podpory manželek. Je třeba, aby tuto skutečnost reflektovat začali muži.

Mgr. Kateřina Cidlinská absolvovala genderová studia na Fakultě humanitních studií UK. V současnosti je doktorandkou na katedře sociologie Fakulty sociálních věd UK, kde se věnuje studiu vědeckého prostředí a ustavování vědecké kariéry se specifickým zaměřením na profesní identitu osob, které opustily akademickou dráhu.

17 fakult 17 žen

Jak zachytit pestrost sedmnácti fakult Univerzity Karlovy a tisíců nadaných žen? Oslovili jsme všechny děkanáty, aby navrhly ze svých fakult tři zajímavé osobnosti mladší a střední generace. A jednu z nich jsme vybrali a vyzpovídali.

Jsou mezi nimi nadšené studentky, špičkové vědkyně, lékařky, pedagožky, organizátorky, sportovkyně, hybatelky, manželky i maminky. Každá je jiná, svá. Jedinečná! A společně tvoří budoucnost Univerzity Karlovy.

Pomoc státu nesmí být sociální pastí

„Vyspělost společnosti se pozná podle toho, jak se chová ke svým nejslabším členům,“ říká profesorka Kristina Koldinská z PF UK.

TEXT Jiří Novák FOTO Luboš Wiśniewski

Právo sociálního zabezpečení je dobrodružné téma, tvrdí Kristina Koldinská z Právnické fakulty UK. Inspirativní žena, která už krátce po čtyřicítce získala profesorský titul, rozsáhle publikuje, a patří mezi respektované právní experty v celé Evropě. A kromě toho stihá vychovávat dvě děti a pravidelně se věnovat charitativní činnosti.

„Už během studia jsem se dostala do kontaktu s chudými dětmi v rámci své mimoškolní aktivity a dodnes jsem v pravidelném kontaktu jak s nimi, tak se starými lidmi nebo lidmi bez domova. Je to životní cesta, která mě vede a utváří mou osobnost. A také mě drží nohama pevně na zemi,“ popisuje Koldinská svou dobrovolnickou aktivitu v mezinárodním křesťanském hnutí Sant'Egidio.

Živé právo ve společnosti

Právě zkušenosti s lidmi, ke kterým nebyl osud příliš štědrý, formoval její cestu ke studiu a později výuce právních forem sociálního zabezpečení. „Vždy na začátku výuky říkám studentům, že je to dobrodružné téma, protože každý z nás se v životě potká se sociálním zabezpečením. A co si budeme povídat – také se na tomto tématu často vyhrávají volby,“ usmívá se Koldinská.

„Právo je stejně živé, jako je živá společnost, a je o to živější, čím převratnější změny se dějí v politice. Protože právo je na politiku navázané, tak to zkrátka je,“ míní věcně, nikoliv však rezignovaně. „Co však některým současným politikům zazlívám,

je to, že ohýbají společnost a právo k tomu někdy používají. Pak bychom mohli v některých aspektech jít ve šlépějích Maďarska a Polska,“ míní.

Co se týče samotného sociálního zabezpečení, nemají si Češi dle jejího názoru důvod stěžovat. „Myslím, že je dostatečně štedré, v žebříčku evropských zemí bychom určitě patřili do lepší poloviny. Sociální zabezpečení je třeba neodtrhovat od kultury společnosti jako takové. A vyspělost společnosti se pozná podle toho, jak se chová ke svým nejslabším členům,“ říká a za nejlepší vzory dává skandinávské země.

Český systém by však podle Koldinské mohl být efektivnější. „Když se řekne zneužívání sociálního zabezpečení, tak si většina lidí představí Roma. Zneužívání systému je však vlastní spíše pověstné ‚české duši, která neomylně najde skulinu. Připisovat ‚zneužíváči‘ tu či onu etnickou příslušnost je nespravedlivé. Zároveň – když někdo s kufříkem a v obleku s kravatou okrádá stát v milionech, zdaleka se nad takovým zneužíváním systému tak pohoršeně nepozastavíme,“ upozorňuje.

A přidává obecný recept na to, jak se zneužívání sociální pomoci do budoucna vyhnout. „Je velmi důležité nastavit sociální pomoc státu tak, aby byla tou poslední záchrannou sítí a nikdo skrze ni nepropadl, ale zároveň také tak, aby se nestala ‚sociální pastí‘ – tedy stavem, kdy se naučíte se systémem žít a využívat jej natolik, že vás pak nemotivuje k tomu, dostat se z něj na trh práce.“

Prof. JUDr. Kristina Koldinská, Ph.D., působí na Právnické fakultě UK, kde vyučuje na katedře pracovního práva a práva sociálního zabezpečení. Je garantkou kurzů týkajících se koordinace sociálního zabezpečení v Evropské unii a sociálního práva EU. Rozsáhle publikuje v Česku i v zahraničních nakladatelstvích. V rámci výzkumu se zajímá o rovnost pohlaví, sociální právo EU, koordinaci sociálního zabezpečení a sociální asistenci.

Výuka pro asertivnější generaci

Sociální zabezpečení profesorka Koldinská vyučuje skrze konkrétní hmatatelné příklady lidí a někdy v rámci diskuze se studenty vyslechne i nezveřejnitelné názory. „V poslední době jsou studenti mnohem asertivnější, a to je dobře, asertivita se však nesmí změnit v agresivitu či demagogii. Naopak když je student připraven klást fundované, třeba i nepříjemné dotazy, pak je radost s ním diskutovat,“ tvrdí Koldinská a zalituje, že se na PF UK neučí také etika. „Myslím, že by to spouště studentů prospělo a nám všem asi taky,“ dodává.

S etikou má co do činění i rovné zacházení, jímž se Koldinská zabývá v rámci výzkumu. „V české společnosti jsou stále zakořeněné předsudky vůči etnickým a sexuálním menšinám i postiženým lidem. Máme sice poměrně slušně implementované antidiskriminační směrnice EU, jenže chybí kultura společnosti, aby byly skutečně živé a funkční, aby zákaz diskriminace dobře chápaly a interpretovaly soudy i společnost,“ říká a poukazuje na to, že kultura společnosti souvisí rovněž s kulturou politiky.

Matka s akčním plánem

„Sexistické a šovinistické hlášky některých našich politiků, které často zůstávají bez reakce, tomu rozhodně nepomáhají. A pokud šíříme strach a předsudky vůči některým skupinám, tak se dostáváme do absurdních situací. Nejen u nás je stále zakořeněno, že by žena měla být u dětí, a pokud s nimi

Když se řekne zneužívání sociálního zabezpečení, tak si většina lidí představí Roma. Zneužívání systému je však vlastní spíše pověstné ‚české duši, která neomylně najde skulinu.

nezůstanete doma alespoň do tří let, tak jste téměř za vyvrhele,“ říká matka dvou dětí, která je součástí skupiny, jež připravuje akční plán vlády pro rovné odměňování mužů a žen a participovala i na tvorbě vládní strategie pro rovné postavení mužů a žen na trhu práce.

Sama Koldinská je zářným příkladem ženy, která dokáže skloubit úspěšnou kariéru i starost o výchovu dvou malých dětí a ještě najde čas i na mimo-pracovní aktivity. Kromě už zmíněné dobrovolnické činnosti chodí s rodinou po horách nebo jezdí na kole a ve volných chvílích nejradyji sáhne po dobré knize: „Miluji Čapka a Remarquea nebo knihy Khaleda Hosseiniho. V poslední době však čtu především historické nebo politické studie. Ty dobré z nich totiž člověku pomáhají pochopit, v jakém světě žije.“

Až na nejstřeženější místo světa

„Zkoumám jadernou reakci zvanou neutronový záchyt,“ říká Ingrid Knapová, doktorandka MFF UK, kterou výzkum zavedl i do Národní laboratoře Los Alamos v Novém Mexiku.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO René Volfík, U. S. Department of Energy

Lásku k fyzice v ní probudila profesorka na gymnáziu ve slovenském Lučenci a následně ji utvrdila četba populárně-naučné literatury. „Lákala mne touha poznávat a zkoumat, jak svět kolem nás funguje. A právě exaktní věda nám dává přesné předpovědi, které můžeme ověřit měřením,“ říká Ingrid Knapová z Matematicko-fyzikální fakulty UK.

V rámci svého výzkumu zpracovává experimentální data z neutronového záchytu na jádře

chemického prvku erbium, která byla naměřena detektorem DANCE (Detector for Advanced Neutron Capture Experiments) v Národní laboratoři Los Alamos v USA. Poprvé do tamního přísně střeženého výzkumného centra zavítala předloni v dubnu společně s vedoucím svojí disertační práce s cílem konzultovat data a prodiskutovat nový způsob jejich analýzy, na níž bude pracovat v Česku. A od té doby byla v dalekém Novém Mexiku ještě několikrát.

Mgr. Ingrid Knapová absolvovala gymnázium v Lučenci na Slovensku. Ve studiu dále pokračovala na MFF UK, kde nyní působí v Ústavu částicové a jaderné fyziky. V rámci své doktorské práce se zabývá jadernou reakcí zvanou neutronový záchyt, k jejímuž výzkumu potřebuje data z velkých experimentů.

Experti na energii jádra

„Stále se věnuji gama rozpadu tohoto jádra, protože má oproti jiným jádrům specifické vlastnosti. Mají tam k dispozici zdroj neutronů, jimiž ostřelují malý terčik, v našem případě tvořený právě jádrem erbia. Když se neutron v jádru zachytí, uvolňuje přebytečnou energii tím, že vyzáří gama fotony. Jde o kvanta elektromagnetického záření,“ vysvětluje nadaná doktorandka a připodobňuje ho ke světlu, které je také elektromagnetickým zářením, jen o jiné vlnové délce.

Ve slavném Los Alamos, kde byla ve čtyřicátých letech dvacátého století vyvíjena první atomová bomba, dokážou z naměřených hodnot a jejich následné analýzy spočítat pravděpodobnost, že dojde při ostřelování zmíněného terče k neutronovému záchytu. K tomu je potřeba znát, jak probíhá gama rozpad v jádře, a právě tím se podrobně zabývá česká pracovní skupina, jejíž je Ingrid Knapová na matfyzu členkou. „Tento proces je, stejně jako štěpení, druhem jaderné reakce vyvolané neutronem, a proto je jeho znalost důležitá pro provoz jaderných reaktorů. Další využití je v oblasti astrofyziky. Neutronový záchyt hraje důležitou roli při procesech, jež probíhají ve hvězdách, konkrétně při tvorbě prvků těžších než železo,“ dovysvětluje.

Proč právě Los Alamos

Národní laboratoř Los Alamos je obrovská americká vědecká základna ve stejnojmenném, poměrně malém městě v Novém Mexiku. Jde o jednu z největších výzkumných institucí na světě zaměřujících se na národní bezpečnost, obnovitelné zdroje energie, vesmír, medicínu či nanotechnologie. Jak to vypadá v jeho okolí?

Ingrid Knapová za sběrem dat už několikrát vyrazila do Národní laboratoře Los Alamos v Novém Mexiku, do obrovského výzkumného areálu v USA, kde byla ve čtyřicátých letech minulého století vyvíjena první atomová bomba. Zjištěné informace z Ameriky poté využívá při analýze gama rozpadu atomových jader.

„Nové Mexiko má dosti specifickou přírodu – pouště i vysoká pohoří. Samo Los Alamos se nachází v nadmořské výšce nad dva tisíce metrů. Kvůli těmto přírodním podmínkám laboratoř netvoří jeden celistvý areál, ale je rozmístěna v několika lokalitách oddělených kaňony nebo horami. Právě nedostupnost byla jedním z důvodů, proč si tuto oblast Američané vybrali pro výzkum té atomové bomby,“ říká Knapová. Ona sama zde ovšem oceňuje především kvalitu a jedinečnost přístrojů, jež dokážou vytvořit silný zdroj neutronů s velkým energetickým rozpětím. „Například v Řeži (tedy v Ústavu jaderného výzkumu v Husinci-Řeži u Prahy, pozn. red.) se nachází výzkumný jaderný reaktor, ale ne všechny experimenty, které se zabývají neutronovým záchytem, se na něm dají provádět,“ dodává vědkyně žijící v Praze.

Vědecká kariéra ve hvězdách

Experimentální jaderná fyzika ji stále baví. „Ráda objevuji nové věci, o nichž zase tak moc nevíme anebo nejsou probádány vůbec. Vyhovuje mi i mezinárodní spolupráce, kdy mohu poznat, jakým způsobem to funguje na jiných pracovištích, a inspirovat se,“ popisuje Ingrid s tím, že co bude po skončení doktorského studia, je zatím ve hvězdách.

Práce ve vědě ji láká. Jenže aby se ve svém oboru mohla dále rozvíjet, musela by se na delší čas přesunout do zahraničí. „Jelikož se zabývám skutečně specifickou oblastí, je nabídka vhodných pozic omezená a není ani úplně jednoduché skloubit práci se soukromým životem. Chyběla by mi rodina a přátelé,“ přiznává. Nevylučuje proto ani možnost, že by jadernou fyziku opustila a vyměnila ji kupříkladu za práci v soukromém sektoru.

„Studium na Matematicko-fyzikální fakultě UK totiž poskytuje nejen vědomosti, ale taktéž učí studenty analytickému myšlení, což je žádáno nejen v akademické sféře. Každopádně na finální rozhodnutí mám ještě minimálně rok času,“ uzavírá mladá vědkyně.

Skotská ambasáda by se mi tu hodila

„Skotská mentalita je hodně proevropská,“ říká Petra Johana Poncarová z FF UK, jejímž životním zájmem se stalo Skotsko – a jeho původní jazyk i kultura.

TEXT Martin Rychlík
FOTO Hynek Glos

Jedno hřejivé slovo gaelského původu známe všichni. Původně zní uisge-beatha a znamená „voda života“, což není pochopitelně nic jiného než whisky, ideálně pak skotská. Překladatelka a literární vědkyně Petra Johana Poncarová z Ústavu anglofonních literatur a kultur Filozofické fakulty UK dobře ví, kolik chutí v drsné zemi má. Rok studovala i na ostrově Skye: „Když ve whisky cítím rašelinu a chutná jako výluh z krabice od doutníků, je to ono,“ směje se.

Mgr. Petra Johana Poncarová je nejspíše jediná česká expertka na skotskou gaelštinu. Působí v Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK, studovala také na University of the Highlands and Islands na ostrově Skye. Z gaelštiny přeložila Caimbeulův román *Konec podzimu* (Argo 2018) a z angličtiny dalších dvacet knih.

Skotská gaelština měla ve dvacátém století na kahánku, ale možná je onou „živou vodou“ dobře kropena a opět se vzdmáhá. „Jazyková situace ve Skotsku je složitá,“ říká Poncarová. Mluví se tam skotskou angličtinou (tedy se specifickým přízvukem), pak skotštinou neboli Scots, svébytným jazykem blízkým angličtině (asi jako čeština a slovenština), a také skotskou gaelštinou (Gàidhlig), což je keltský jazyk příbuzný irštině a vzdáleněji bretonštině.

Gaelsky mluví dle odhadů 90 tisíc lidí a v zemi vysílá gaelská televize i rozhlas. „Pak existuje ještě poměrně významná gaelsky mluvící komunita v Kanadě, která vznikla díky vystěhovalcům. Hlavně na ostrově Cape Breton gaelština dodnes žije, ale jde jen o pár tisíc mluvčích,“ říká Poncarová. Dnes je takřka jistě jedinou expertkou na skotskou gaelštinu v Česku. Bádá, píše, překládá, organizuje.

První překlad mimo Skotsko

Kdo byl ve Skotsku, setkal se s podivnými místními názvy, jako je třeba Drumnadrochit u jezera Loch Ness (správně gaelsky Loch Nis), které pocházejí právě z gaelštiny. „Jsou tam slova, která na papíře vypadají strašlivě, ale pak se velmi snadno vyslovují, když znáte pravidla. Ve výslovnosti je skotská gaelština mnohem pravidelnější než angličtina, která má z historických důvodů hodně výjimek,“ vysvětluje nadšená jazykovedkyně.

V gaelštině existuje mnoho slov spojených s rybolovem, chovem ovcí či se sběrem rašeliny, do čehož je zapotřebí umně proniknout. Tak je tomu i ve složitém románu *Konec podzimu* (1979), který napsal Tormod Caimbeul a Poncarová jej jako vůbec první přeložila z gaelštiny do nějakého jiného jazyka! Předloni vyšel v Argo. „*Konec podzimu* bývá považován za vůbec nejvýznamnější román v gaelštině, je to ohňostroj jazykové vynalézavosti,“ tvrdí vědkyně. Co však dělala, když nevěděla, jak dál – ptala se autora? „Bohužel již zemřel,

ale setkala jsem se s ním. Učil mě a to přispělo i k mému zájmu o jeho dílo. Naštěstí mám dobré vztahy s jeho manželkou i dcerou, takže s nimi jsem věci konzultovala. Z překladu měly velikou radost, nechtěly ani poplatky za autorská práva,“ líčí Poncarová, jež přeložila celkem dvacet knih.

Sama na magickém ostrově

Jak se k tak specifickému zájmu dostala? Původně studovala skandinavistiku a anglistiku, ale do Skotska vyjela na prázdniny a pak také na další studia, v čemž ji velmi podporoval vedoucí katedry profesor Martin Procházka. Začala samostudiem, pak studovala přímo na skotské University of the Highlands and Islands, která má jeden z kampusů na hebridském ostrově Skye. A v tamějším centru pro studium gaelštiny učila folkloristka a zpěvačka Màiri Sine Caimbeulová. „Jednou za ni zaskočil právě Tormod Caimbeul a tehdy jsem si říkala: Opravdu nás bude čtrnáct dní učit nejvýznamnější gaelský prozaik? Tak fajn,“ vzpomíná Poncarová na školu, ve které se

Ve výslovnosti je skotská gaelština mnohem pravidelnější než angličtina, která má z historických důvodů hodně výjimek.

povinně a všude mluví jenom gaelsky. Zpočátku to pro ni bylo těžké, ale gaelštinu skvěle „nasála“.

Pronikla i do skotské mentality. Skoti jsou hodně proevropská a většinou hlasovali proti brexitu. Je odtržení od Spojeného království reálné? „Myslím, že to brzy přijde. Jejich národní hnutí mi připadá hodně liberální. Skoti se vidí jako evropský národ, jsou tam cítit silné vazby na Skandinávii. Jsou hrdí na veřejné zdravotnictví, na to, že se na univerzitách neplatí školné, jsou otevřenější vůči přistěhovalcům a uprchlíkům. Do roku 1707 měli svůj vlastní parlament, udrželi si svébytné vzdělávání i právní systém. Národní uvědomění je velké. Drtivá většina mých známých, což jsou akademici, vědci a literáti, volí Skotskou národní stranu (SNP) a jsou pro nezávislost. A mně by se v Praze hodila i ta skotská ambasáda,“ směje se žena, která má Hebridy vytetované i na předloktí.

Odborně se věnuje mimo jiné dílům básníka a aktivisty Dericka Thomsona, o kterém napsala příručku pro skotské střední školy, bádá v rámci velkého výzkumného projektu KREAS a jako projektová manažerka spravuje projekt MOVES (Horizon 2020) a vede semináře o skotské literatuře. „Letos 24. až 28. června u nás na FF UK pořádáme třetí světový kongres skotských literatur, největší akci v oboru. První kongres proběhl v Glasgow, druhý v Kanadě a třetí bude v Praze, což je obrovský úspěch. Očekáváme asi 250 delegátů a řadu významných hostů,“ říká čínorodá Petra, jež hodlá zdravotnici přednést, jak jinak, skotskou gaelštinou.

Hledáme příčiny nemocí

Přede dvěma lety získala Petra Laššuthová ocenění Discovery Award, které podporuje výzkumné inovace zlepšující kvalitu života pacientů. A od ledna vede DNA laboratoř Kliniky dětské neurologie 2. lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Motole.

„Úkolem naší laboratoře je testování pacientů na neurologické choroby, například na dědičnou neuropatii CMT (*choroba Charcot-Marie-Tooth, pozn. red.*), tedy pomalu postupující nemoc, jejíž první symptomy se často objevují již v dětství,“ vysvětluje Petra. Sama diagnóza může být komplikovaná: je známo, že mutace mnoha genů mohou způsobovat dědičnou neuropatii, ale najít konkrétní variantu bývá obtížné.

„U této nemoci usilujeme o nalezení konkrétní přesné příčiny: to je stěžejní úkol naší laborky, protože i když neexistuje kurativní léčba, jakmile je stanovena diagnóza, můžeme poskytnout podporu a pomocnou léčbu. Může vám vrtat hlavou, proč vlastně hledáme onen ‚zodpovědný‘ gen, když neexistuje lék. To, že člověk zná diagnózu, ale ukončuje období nejistoty. Rodiny pacientů se dozvědí, co nemoc je a co není, a pacientům můžeme poskytnout

„Ve výzkumu jsme průlomový objev asociace genu a fenotypu učinili dvakrát,“ říká Petra Laššuthová z 2. LF UK, která se svou výškou 186 centimetrů hrávala i basketbal.

TEXT Jan Velinger FOTO Vladimír Šigut

nout genetické poradenství s ohledem na dědičnost nemoci a podpůrnou léčbu ke zjištění a zmírnění omezujících symptomů,“ říká sympatická vědkyně.

S pipetami i na klinice

Petra však sama upozorňuje, že není klinická lékařka: nebývá při prvním kontaktu s pacienty, není ani tím lékařem, který určuje postup léčby. Zmíněná nemoc není zase tak vzácná, jak by se mohlo zdát – v Česku dědičnou neuropatii CMT trpí kolem čtyř tisíc lidí. Pro rodiny je určení správné diagnózy důležité – přestože samozřejmě není jednoduché si takovou zprávu vyslechnout, pochybnosti a zmatek plynoucí z nejistoty jsou v mnoha ohledech horší.

I když neuropatie CMT postupuje pomalu a není smrtelná, zásadně ovlivňuje kvalitu lidského života. Jednou z věcí, která se podle Petry ukázala jako užitečná, jsou podpůrné skupiny založené pacienty samými. Dospělí v nich často nabízejí vlastní odborné schopnosti: třeba advokát může například poskytnout právní poradenství a podobně. Život s celoživotní chorobou přináší každý den nové překážky – a podpůrné skupiny pomáhají.

Je ovšem jasné, že se čínorodá Petra cítí nejvíce ve svém žilvu v laboratoři: podle této dámy, která na svět shlíží z výšky 186 centimetrů (na střední škole hrávala basketbal a na otázku, na jaké pozici hrála, odpovídá s nadsázkou: „Stála jsem pod košem a čekala na míč“), jí prostředí přístrojů a zkumavek vyhovuje. Samotný výzkum je další stranou mince, nezmapovaným územím či v případě vzácné genetické choroby spíše skládačkou, ve které chybí většina dílků.

Motolská laboratoř je podobných vzorků, které Petra Laššuthová pro bádání využívá, plná

Jednou z věcí, která se podle Petry ukázala jako užitečná, jsou podpůrné skupiny založené pacienty samými.

Celosvětové hledání téhož genu

S dědičnými periferními neuropatiemi je spojováno sto genů, ale zbývá ještě popsat všechny ostatní. „Tu stovku musíte pro základní výzkum znát opravdu dobře. K průlomům dojde tak jednou za lidský život. Ve výzkumu jsme průlomový objev asociace genu a fenotypu udělali v naší laboratoři dvakrát. Jednou v roce 2012, což byla práce mé kolegyně, druhým byl gen ATP1A1 – a to byla týmová spolupráce. Za ten jsem bojovala nejvíce. Tehdy jsme poukázali na nový gen jako příčinu nemoci u velké rodiny, museli jsme se však spojit s lidmi po celém světě a hledat druhou rodinu, a tak výsledky potvrdit,“ vzpomíná neuroložka.

V genetice se totiž považuje za platný důkaz, až když se najdou alespoň dvě rodiny se stejným fenotypem a závažnou variantou v téměř genu. „Druhou rodinu s touto variantou stejného genu jsme objevili ve Spojených státech,“ líčí vědkyně a dodává, že posléze šlo až o sedm rodin.

Z toho s kolegy měli, jak přiznává, velké uspokojení, radost a byl to nepochybně též dobrý základ pro další práci a bádání. Petra nicméně není jen lékařka a výzkumnice: je rovněž matka, manželka (svého manžela potkala už v patnácti) a občanka Slovenska.

Tvrdí, že pro ni, jejího manžela Juraje i děti, jimž je sedm let a dva roky, bude vždy domovem kraj kolem Západních Tater. A vrací se do něj často, neboť Západní Tatry považuje za krásnější než oblast nejmenších velehor světa, Vysokých Tater. Jak přiznává, nejdelší dovolená, kterou si vybrala, trvala jen týden. Svou práci a rodinný život odděluje; jenže, jak sama říká, bez laboratoře moc dlouho nevydrží: po práci se jí pokaždé brzy začíná stýskat.

MUDr. Petra Laššuthová, Ph.D., po absolvování Gymnázia Jura Hronce v Bratislavě zamířila do Prahy na medicínu, kde v roce 2007 vystudovala všeobecné lékařství na 2. LF UK. Posléze získala na Univerzitě Karlově titul Ph.D. v oboru neurovědy. Za svoji disertační práci získala Cenu Josefa Hlávky (2012), dvakrát získala Cenu Ervína Adama za vynikající publikaci mladých autorů (2015 a 2017) a v roce 2018 cenu Discovery Award (Novartis). Nyní vede v Motole DNA laboratoř při Klinice dětské neurologie 2. LF UK a FN Motol. Má dvě děti.

Hegel není teoretikem totality

„Svou lidskost a svobodu může člověk rozvíjet právě tady a teď,“ říká filozofka, teoložka a právnička Olga Navrátilová z ETF UK, která se věnuje Hegelově filozofii.

TEXT Kamila Kohoutová
FOTO René Volfík

Přestože Olga Navrátilová vystudovala práva, u soudu byste ji hledali jen těžko. Potkat ji můžete spíše v lese a s mapou v ruce. A podobně jako turistickými stezkami za Prahou se mladá teoložka proplétá i myšlením novověkých filozofů.

Ještě jako posluchačka práv na brněnské Masarykově univerzitě se přihlásila k dálkovému studiu teologie na Evangelické teologické fakultě UK. „Nechala jsem se pokrýt až v dospělosti a teologii

jsem začala studovat jednoduše proto, že jsem chtěla náboženství a víře lépe porozumět,“ svěřuje se Navrátilová. Na fakultě se seznámila s různými etickými a filozofickými směry, které ji přivedly až k učení Georga Wilhelma Friedricha Hegela. „Během semináře z etiky jsem hledala nějakou doplňující literaturu a narazila na Hegelovy *Základy filozofie práva*. Kousek jsem si přečetla a zjistila, že tomu vůbec nerozumím... Tak jsem je

přečetla celé a pak ještě jednou,“ vysvětluje s úsměvem. Hegel pak zůstal na léta jejím favoritem.

Nepochopený myslitel

„Hegel je obklopen spoustou předpokladů, které u nás v devadesátých letech umocnilo vydání knihy Karla Poppera *Otevřená společnost a její nepřítel*. I díky té je Hegel vnímán coby teoretik totalitního státu, jenž nadřazuje stát nad

Mgr. et Mgr. Olga Navrátilová, Ph.D., absolvovala právo na Masarykově univerzitě v Brně. Ve studiích pokračovala na Evangelické teologické fakultě UK, kde se věnovala evangelické teologii. Disertační práci obhájila v oblasti filozofie, v níž si vybrala otázku Hegelova pojetí vztahu náboženství a státu.

potřeby jednotlivce. Při četbě jeho díla jsem si však uvědomila, že vlastně detailně promýšlí základy moderního právního státu se všemi napětími a rozpory, které jsou v něm přítomny – napětí mezi jednotlivcem a společností, morálním či náboženským přesvědčením a pozitivním právem nebo napětí mezi zájmy různých sociálních skupin,“ přibližuje svou fascinaci tímto filozofem.

Hegelovu pojetí vztahu náboženství a státu proto věnovala svou disertaci. „Podařilo se mi tím propojit obě má studia – práva i teologii,“ připomíná Navrátilová. Napětí mezi státem a náboženstvím je jedním z klasických filozofických problémů. Sřet státní a absolutní božské moci zaměstnával nejednu filozofickou mysl po desítky let. Jak problém řeší Hegel?

„Snaží se ukázat, že náboženství a stát vůči sobě nemusejí nutně být jen v protikladu. Pravou úlohou náboženství uvnitř státu je ukázat jedinci jeho svobodu. To, že je člověk svobodný, poznává právě z náboženství a tuto svoji svobodu uskutečňuje ve státě. Hegel se proto staví proti takovému náboženským postojům, které jen trpně snášejí tento svět a čekají, že pravá odměna přijde až po smrti. Zdůrazňuje, že člověk svou lidskost a svobodu může rozvíjet pouze tady a teď, a to životem ve svobodné obci spolu s druhými,“ shrnuje Olga.

Co je a co není svoboda

Proti Hegelovu argumentu by se ale dalo velice jednoduše namítnout, že je to právě stát, kdo jedinci jeho svobodu odnímá. „Podle Hegela jde o špatné pochopení pojmu,“ oponuje filozofka, „svoboda neznamená, že si můžu dělat, co chci. To je pouhé podléhání vášním. Tím, že stát určuje pravidla, takto chápanou svobodu skutečně omezuje, zároveň ale vytváří prostor pro uskutečňování té pravé svobody.“ Jako příklad Olga uvádí dopravní předpisy. Pokud se chceme dostat z bodu A do bodu B, potřebujeme pravidla silničního provozu. Bez nich by asi naše cesta skončila nehodou. Naproti tomu respektování pravidel provozu nám umožňuje uplat-

nit svoji svobodu a dostat se do cíle bez úhony. „K mé svobodě také patří, že tato pravidla rozpoznávám jako rozumná, a tak si je sama ukládám. Jakožto racionální bytost hledám ve světě racionalitu a snažím se svět přetvořit v souladu s ní. Výrazem takového pojetí je vnitřně rozčleněný právní stát, který svým občanům umožňuje, aby ho přijali za svůj, neboť v něm nevládne svévole jednotlivce a jeho soukromé zájmy, nýbrž právo.“

Smysl práva v Hegelově státě je zřejmý. Pomocí svěbytného systému norem reguluje jednání lidí ku prospěchu všech. Jak se to ale má s náboženstvím uvnitř státu? Filozof zastává názor, jenž by se dle Navrátilové mohl nazývat kooperativní model: „Musíme si uvědomit, že Hegelův postoj byl jiný než náš. My po zkušenostech totalitních režimů dvacátého století někdy vnímáme stát jako něco, co nám svobodu odnímá. Pro myslitele novověké politiky filozofie to ale často bylo právě náboženství či spíše církev, co ohrožovalo svobodu státu, protože si kladlo politické nároky.“ Hegel proto prosazuje ideu sekulárního zřízení, které je zprostředkovatelem koexistence různých náboženství a garantem tolerance.

„Pro Hegela má svoboda člověka kořeny hlouběji než ve státu, a sice ve vztahu člověka k Bohu, absolutnu či pravdě, který artikuluje náboženství a filozofie. Jisté napětí mezi státem a náboženstvím je nutné. Na jedné straně pomáhá klást mez totalitizujícím nárokům státu a na straně druhé brání politizujícím nárokům církví,“ shrnuje Navrátilová.

Kolem Prahy s mapou

Když zrovna nestuduje filozofické či právní texty nebo nepřednáší, věnuje se Olga turistice. „Mou velkou vášní jsou pěší výlety a práce s mapami. Od dětství až do studií na vysoké škole jsem byla členkou turistického oddílu, který jsem nakonec také vedla. Jsem staromódní a používám papírové mapy Klubu českých turistů,“ směje se. Přestože jich mladá filozofka vlastní desítky, není to s nimi dnes tak jednoduché jako dříve.

„Musím si kupovat stále nové, protože zejména v okolí Prahy se značení a někdy i terén mění rychle. V dnešní době už vydavatelé map předpokládají, že všichni chodí s mobilní aplikací, a aktualizace tištěných map je proto vskutku pozvolná. Mně každopádně papírový plán přináší radost, protože v něm vidím celek, a ne jenom malý výřez na obrazovce telefonu,“ líčí.

Olga Navrátilová před mobilními aplikacemi preferuje papírové mapy, neboť neukazují jen výřez, ale celek

I havěť může být krásná

„Na letním biologickém soustředění mě nadchla má budoucí školitelka,“ vzpomíná Dagmar Říhová, která dnes vyučuje na PedF UK a zabývá se zoologií bezobratlých.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO René Volfík

Když se řekne malakologie, málokdo ví, že jde o nauku o měkkýších. Proč to taky vědět? Většinou k nim lidé mají buď neutrální, či přímo negativní vztah a nemají chuť se „havěti“, která za sebou často táhne slizkou stopu a ožírá rostliny, podrobně zabývat.

Ale Dagmar Říhová se při výuce budoucích učitelů na Pedagogické fakultě UK i na kurzech pro středoškoláky snaží tyto „breberky“, jak jim sama říká, přiblížit coby fascinující a často velice krásná stvoření, jichž se není třeba nijak bát.

Dagmaře se averze vůči plžům vyhnula. Od malička ji to totiž táhlo do přírody, odkud domů přinášela nejrůznější drobná zvířata. Ve čtrnácti letech se dozvěděla o letním biologickém soustředění Arachne, jež pořádá Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, a rozhodla se ho zúčastnit. „Potkala jsem tam svoji budoucí školitelku, která později vedla mou diplomovou práci. Udělala na mne teh-

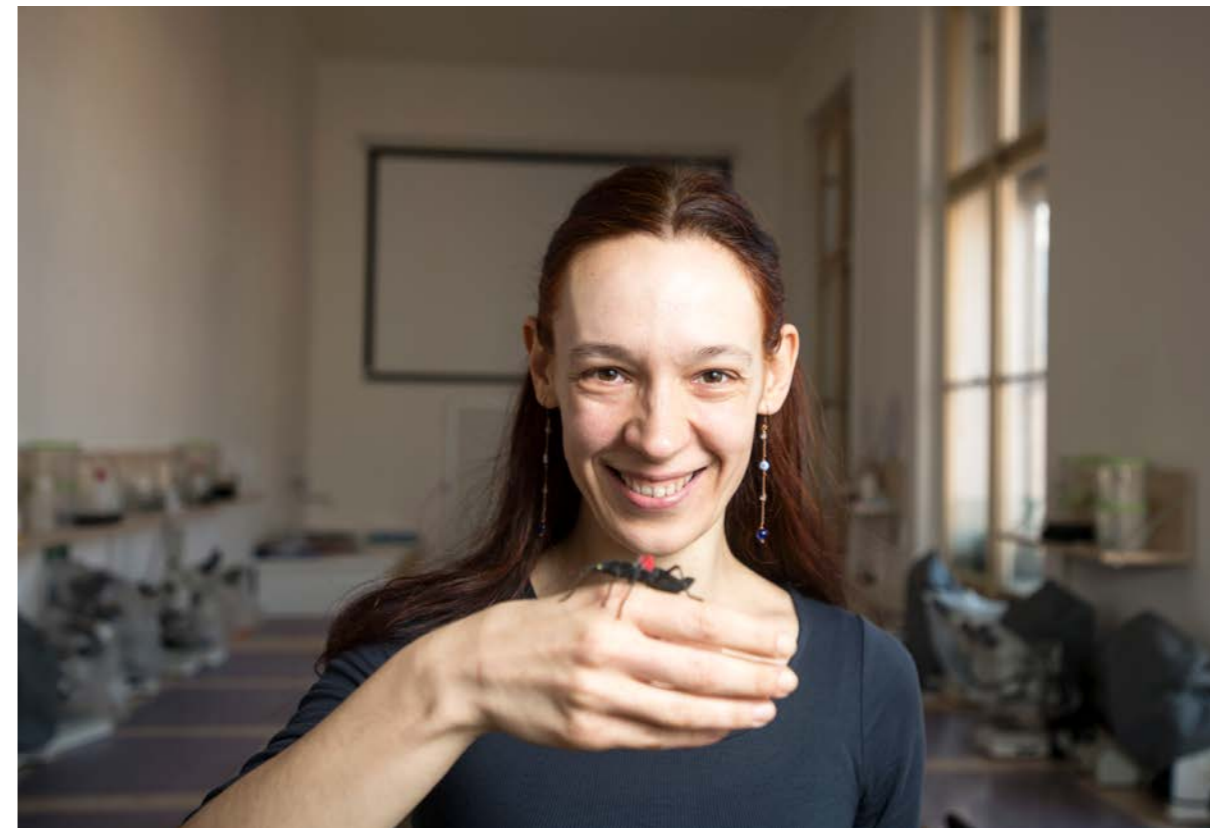
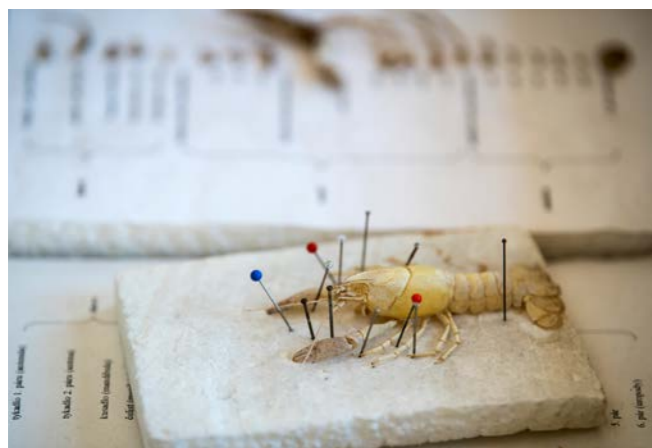
dy ohromný dojem. Vstoupila do lesa a po necelých dvou hodinách se z něj vrátila s pětadvaceti druhy měkkýšů, jaké jsem nikdy předtím neviděla. Celých těch čtrnáct dnů s mladými přírodovědci mě neuvěřitelně inspirovalo a ovlivnilo i moje profesní směřování,“ vzpomíná Říhová.

Sáhněte si na žížalu!

Učit zpočátku nechtěla, tento svůj talent odhalila náhodou ve druhém ročníku doktorského studia na katedře zoologie PřF UK. „Musela jsem tenkrát vést praktika zoologie bezobratlých a ukázalo se, že s nimi mám úspěch. Výuka bavila mě i studenty,“ vypráví, jak během jednoho týdne dokázala proměnit jejich názor nejen na plže.

„Nevěřili byste, kolik lidí si nikdy nesáhlo třeba na žížalu jen proto, že je slizká, připomíná červa a pohybuje se trochu jako had... Ve chvíli, kdy jim ale ukážete, že vy sama se těchto živočichů nebojíte, a dokážete jim je s nadšením představit, nesoustředí se poprvé v životě na své obavy a zkoumají zvířátko objektivně ve všech jeho detailech,“ líčí.

Posluchačům se bezobratlé snaží představit prostřednictvím příběhů. Co potřebují k životu, jak vypadá jejich životní cyklus, kde mají oči, kudy přijímají potravu, proč se bojí světla a podobně. „Všechna krásná poznávací znamení – jako vzory na ulitě, drobné trnky na nožkách, křídelní žilnatina či chloupky na hrudi – začnou lidé vidět teprve ve chvíli, kdy se zbaví svého odporu. Jdu proto příkladem a ukazuji, že ani jim se nic nestane, pokud si sáhnou na slizké tělíčko. Udělají-li to, rázem objeví celý nový bezobratlý svět. A to je pro mě velká motivace,“ přiznává čtyřiatřicetiletá malakoložka.

Mgr. Dagmar Říhová, Ph.D., vystudovala gymnázium v Mostě a pak pokračovala na katedře zoologie Přírodovědecké fakulty UK, kde se specializovala na zoologii bezobratlých. Od roku 2011 vyučuje na katedře biologie a environmentálních studií Pedagogické fakulty UK, angažuje se i v letních biologických kurzech.

Noční můra zahrádkářů

Vedle výuky na katedře biologie a environmentálních studií Pedagogické fakulty, kde pracuje přes osm let, se stále podílí na náplni letního soustředění Arachne. „Obvykle pro ně připravuji jeden odborný výlet ze čtrnáctidenního programu. Kolega botanik určí trasu a já ukazuji bezobratlá zvířátka, která se okolo vytyčené cesty vyskytují,“ říká. Vedle toho organizuje v rámci projektu Přírodovědci konchologický minikurz čili kurz vztahující se k poznávání schránek měkkýšů a také pitevní praktikum plzáka španělského, což je druh plže původem z Pyrenejského poloostrova a současně jeden z nejznámějších zahradních škůdců.

Na konci srpna či začátku září, kdy po horkém létě přicházejí vlhké deště, za nimi vyráží do univerzitní botanické zahrady. Ručně je sesbírá pro pitevní účely, následně usmrtí v sycené vodě a nakonec zamrazí. Mladé zájemce o přírodovědu rov-

něž seznamuje s jeho původem, jakým způsobem se k nám dostal a co proti němu můžeme v našich končinách podnikat. „Plzák je velmi zdatný, dokáže ulézt i několik metrů za noc a především má obrovskou množivou schopnost. Postupuje Evropou v ‚rodinném společenství‘, potomci pokračují v cestě započaté rodiči a pronikají dál a dál,“ vysvětluje Říhová.

Sama v současnosti nezahradníčí, ale nejen své rodině doporučuje k eliminaci plzáků ruční sběr. Nepamatují si totiž přesnou cestu k záhonu, z něhož byli vyhozeni. Najdou ho až časem, protože zkrátka neodbytně shánějí úkryt či tu nejlepší potravu, kterou jim právě zahrada se šťavnatými květinami či zeleninou nabízí. „Preferuji proto variantu vysbírat je a odnést co nejdále. Pokud je pouze hodíte sousedovi přes plot, buďto vám je on sám okamžitě vrátí, anebo plzáci během týdne přilezou zpět sami o vlastním chodidle,“ směje se Dagmar s tím, že ona je s přítomností měkkýšů v zahradách smířena: „Naopak si myslím, že do přirozených zahrad drobní plži patří. Například páskovky mohou být i jejich okrasou.“

Nevěřili byste, kolik lidí si nikdy nesáhlo třeba na žížalu jen proto, že je slizká, připomíná červa a pohybuje se trochu jako had...

Přítečkyně tukových buněk

„Vědecká práce není rutinní záležitost; lidem umožňuje uplatnit kreativitu a nalézt nové přístupy,“ říká Lenka Rossmeislová z 3. LF UK zabývající se tukovými tkáněmi.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Luboš Wiśniewski

Tatínek si přál mít doma lékařku. To Lenka Rossmeislová viděla svou budoucnost nalajnovanou v laboratoři. Mikrobiologie, profese obou rodičů, se všemi vlněmi, křivulemi, pipetami a mikroskopem byla totiž pro ni velkým lákadlem. Teď zkoumá tukové buňky a lymfatický systém. „Od vědy mě rodiče spíše odrazovali, ale myslím, že jsou rádi, že dělám, co mne baví,“ říká dnes specialistka ze 3. lékařské fakulty UK.

Průduchy tetraploidního jetele, které mikroskopovala během prázdnin v rámci takzvané „SOČky“ čili středoškolské odborné činnosti, ji přivedly do oddělení fyziologie rostlin Přírodovědecké fakulty UK. Tam začala i svá vysokoškolská studia. „Biologii buňky tenkrát vedl profesor Nedvídek a já jeho práci doslova hltala,“ vrací se Lenka Rossmeislová k prvním krůčkům v oboru molekulární biologie, genetiky a virologie. Další, delší kroky ji pak zavedly do laboratoře Fyziologického ústavu Akademie věd ČR, kde se věnovala tukovým buňkám.

Plánování nových grantů vyžaduje dostatek lidí. Mám trochu obavy, že nezájem českých studentů o vědu převálcují zájemci ze zemí s jinou mentální kulturou.

Láska z laboratoře

Díky laboratorním zkušenostem získala pozici v Pennington Biomedical Research Center v Louisianě. Dvouletá zahraniční zkušenost s výzkumem tukové tkáně a vlastností adipocytů nebyla to jediné, co jí Amerika poskytla. Bylo to hlavně poznání, že i její vlastní nápady mohou být zajímavé, a proto se rozhodla usilovat o to, aby mohla ve vědě pokračovat i na další úrovni. A věda přihrála bioložce do karty i životního partnera Martina, který je jako doma ve stejném oboru. „Inu, člověk si mimo laboratoř zase tolik manželů nevybere,“ glosuje s úsměvem vědkyně, která si během postgraduálu na 3. lékařské fakultě UK „odběhla“ k molekulárnímu studiu jaderných proteinů a stárnutí buněk. Ke své vědecké lásce, tedy tukové tkáni, se vrátila přes pozici v Česko-francouzské laboratoři pro studium obezity řízené profesory Vladimírem Štichem a Dominiquem Langinem. Dnes vede Lenka Rossmeislová na 3. LF UK Laboratoř pro fyziologii a patofyziologii tukové tkáně v tamsním Ústavu patofyziologie. I díky skvělému týmu mladých lidí a spolupráci s Oddělením klinické fyziologie se jí daří získávat grantovou podporu pro translační výzkum vlastností a regulace expanze tukové tkáně. Svě znalosti předává i studentům magisterského a doktorského studia.

Tuk = záruka lidstva

Jak to vidí se štíhlostí lidstva štíhlá Lenka? „Tuková tkáň je pro náš život velice důležitá,“ říká a jedním dechem přiznává odpor k liposukci prováděné v typicky ženských partiích. „Z pohledu zdravého metabolismu jde jednoznačně o nejlepší tukovou tkáň, je navíc kardioprotektivní,“ líčí. Ukládání gluteofemorálního tuku (ve větší míře se vyskytuje u žen na hýždích a stehnech) nebylo nikdy dostatečně ozřejmeno, svou roli zde hrají hormony. „Předpokládá se, že tento druh tkáně má žena proto, aby byla schopna udržet těhotenství a zvládla energeticky náročnou laktaci. Na tuku je zkrátka udržení lidského druhu závislé,“ míní.

Vztah mezi tukovou tkání a lymfatickým systémem je oblastí bádání, která nyní a v nejbližších zhruba pěti letech Lenku intenzivně zaměstná. Získané poznatky by mohly pomoci například ženám po rakovině prsu, u nichž se zhruba v deseti procentech případů rozvíjí lymfedém (lymfatický otok měkkých tkání), kdy ruka bez dostatečné lymfatické drenáže otéká a nakonec se vyplní tukem. Dosud jde o nevratný a nevládivý proces. Podle Rossmeislové by mělo být možné jemnou změnou

funkčnosti lymfatického systému výrazně ovlivnit množství ukládaného tuku. Ovšem i muži mají své nevýhodné tuky, takzvané viscerální (obalují vnitřní orgány, nejsou pod kůží). I s těmi by mohlo poznání lymfatického systému pomoci. „Ani v učebnicích toho příliš o funkčnosti lymfatického systému a jeho důležitosti nenajdete. Přitom je stejně důležitý jako systém oběhový. Nebýt něj, nežijeme,“ konstatuje.

Vedle hledání klíče k pochopení lymfatického systému zaměstnává Lenku i otázka, proč studenti ztrácejí zájem o vědu. Nevěří, že tím, co je od výzkumu odrazuje, je nejistota na cestě k očekávanému výsledku. „Je pravdou, že ve vědě nemáte nikdy hotovo. Ale na druhou stranu vědecká práce není rutinní záležitost; lidem umožňuje uplatnit kreativitu a díky postupujícím technologiím nalézt nové přístupy a odbourat řadu dogmat. I v pohádkách se píše, že to nejlepší na člověka čeká až za nejntrnitější cestou,“ říká vědkyně, která problém vidí v touze mladých po získání pohody, naopak představa nekonečných hodin v laborce je spíše děs.

„Plánování nových grantů vyžaduje dostatek lidí. Mám trochu obavy, že nezájem českých studentů o vědu převálcují zájemci ze zemí s jinou mentální kulturou,“ myslí si.

Dcerka a sen

„Když už nic ‚nejde‘ a člověk propadá skepsi, stačí přijít domů, kde vás přivítá veselé dítě,“ poodhaluje Rossmeislová něco málo ze svého soukromí. Čtyřletá dcerka Hanička je pro ni tím nejučinnějším odpočinkem od bádání. „O víkendů ráda vařím, protože při vaření se nemusí tak úzkostlivě dodržovat protokol jako při molekulárně biologickém experimentu, kde záleží na každém mikrolitru... A navíc, manžel je chytrý, vždy mi jídlo pochválí,“ usmívá se.

Na další mimovědní aktivity moc času nezbyvá. Vlastně přece jen ano! „Manžel, celoživotní sběratel minerálů, mi umožnil realizovat velký koníček: koupil mi hračku – pozemek. Dnes na něm rostou tři stromy a tráva. V budoucnu se nám tam, doufám, podaří postavit nový dům,“ prozrazuje Lenka s úsměvem. A dodá: „Když potřebuji zklidnit myšlenky, představuji si, kam a jakou kytku bych vysadila. Nikde jinde nedokážu načerpat tolik klidu jako právě tam.“

Mgr. Lenka Rossmeislová, Ph.D., studovala na Přírodovědecké fakultě UK. Další vzdělání získala ve Fyziologickém ústavu Akademie věd ČR a také v americké Louisianě. Dnes je vedoucí Laboratoře pro fyziologii a patofyziologii tukové tkáně v Ústavu patofyziologie 3. lékařské fakulty UK. Za nejkrásnější životní moment stále považuje chvíli, když si s manželem-vědcem donesli z porodnice domů spící miminko, dceru Haničku.

Ryby kupují podle hlavy

„Doporučuji měnit týmy v každém stupni studia, ideálně vyrazit na zahraniční zkušenost,“ říká Zuzana Musilová z PřF UK, jejíž výzkum ryb ozdobil obálku časopisu Science.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Luboš Wiśniewski, Science

Vášnivou akvaristkou se stala už na základní škole. Fascinovalo ji, jak diverzifikovanou skupinou ryby jsou. Zaujaly ji nejen rozličnými tvary těla, ale především variabilitou chování a rozmnožování. A také tím, že dovedly osídlit zcela rozdílná prostředí: od malých potůčků přes sladkovodní jezera až po hluboká moře. Na vysoké škole si uvědomila, že je přínosné metody molekulární biologie, jako je čtení DNA, a studium evoluce ryb propojit.

„Můj vědecký tým se zaměřil na genetiku smyslových soustav. Byli jsme schopni vybrat si některé skupiny ryb

a popsat jejich zrakový systém na základě genů,“ popisuje Zuzana Musilová z katedry zoologie Přírodovědecké fakulty UK výzkum, který ji poslední dobou zaměstnává nejvíce. Loni jí s kolegy vyšla studie v prestižním vědeckém časopise *Science*, se kterou se dokonce dostali na obálku! „Zjistili jsme, že některým hlubokomořským rybám se namnožil gen pro tyčinky, což jsou jinak buňky v sítnici citlivé za nízké intenzity světla. Více různých tyčinek zkoumaným rybám pomáhá v hlubokém moři nejspíše rozlišovat barvy, a tím třeba kořist či partnera,“ popisuje výsledek zhruba čtyřleté práce Zuzana Musilová.

Obdiv k evoluci

To, že některé skupiny ryb Zuzaně učarovaly více než ostatní, má na svědomí i jejich jedinečná morfologie. Na celé čáře u ní vyhrávají ryby hlubokomořské, extrémně adaptované na život v hloubce kolem 500 až 5000 metrů, ať už s obrovskými zuby, nebo s gigantickými teleskopickými očima. Při práci v Africe mladé evoluční biologce učarovali rypouni, ryby s dlouhým protaženým rypáčkem, kterým sama říká malí vodní sloníci...

„Když vidíte rybu na vlastní oči a můžete si na ni sáhnout a prohlédnout si ji ze všech stran, teprve pochopíte spoustu dalších věcí o její biologii. Je fascinující, když zjistíte, jak ryba žije a k čemu tyto své vychytávky využívá,“

dodává s úsměvem zooložka. Na nejoblíbenější rybu se však Zuzany neptejte, na to odpovědět dost dobře nedokáže. Anebo vám možná místo odpovědi ukáže rybu jinou – plyšového mořského ďase, dárek od kolegy z fakulty.

Zkušenosti sbírala i v Basileji na postdoktorské stáži u profesora Waltera Salzburgera, jehož tým se věnuje evoluci afrických cichlid. „Tam jsem poznala, jak funguje vědecký tým a jak je přínosné a nutné spolupracovat s jinými obory. Pokud bych mohla něco studentům doporučit, tak rozhodně měnit výzkum a tým v každém stupni studia, tedy ideálně vyrazit na zahraniční zkušenost už na doktorátu, je to zkušenost k nezaplacení,“ radí kolegům. Po postdoku dostala nabídku na vědeckou pozici při katedře zoologie PřF UK, kde působí od roku 2015. Vědě je blízko takřka pořád: i její přítel je vědcem, jenž se věnuje ekologii hmyzu u nás i v tropech.

Dobrý vůdce s výzvami

Podle Musilové je pro úspěch ve vědě nutné splňovat tři důležité podmínky: být zvědavý a lačný objevování, mít schopnost představit své výsledky publiku a být rovněž dobrým vůdcem, který dokáže motivovat. „Mám rozmyšlené jasné vědecké výzvy, které navazují na předchozí výsledky a jsou vymezeny reálným časem. K tomu je jakýsi dlouhodobý výzkumný směr, kdy část výzkumu je i trochu riskantní a nemusí

nic vyjít,“ nahlíží do budoucna. A jedním dechem dodává: „Pak je tu samozřejmě jakási konstantní udržovací výzva k zajištění dostatku peněz, především na lidi v týmu, kteří vám s vysněnou vědou pomohou.“

Momentálně má Zuzana ve své relativně nové skupině šest doktorandů, jednoho postdoka a dva studenty „bakaláře“ dohromady ze šesti evropských zemí. Každý pochází z jiného prostředí, jiní jsou i lidsky, takže je prý občas zajímavé vidět je diskutovat dohromady.

S uveřejněním loňské studie v *Science* se ze Zuzany stala na chvíli vědecká celebrita; ocitla se v záplavě žádostí o rozhovor doma i v zahraničí. „Bylo příjemné vidět, že tolika lidem připadalo téma ryb žijících v hlubinách zajímavé, přestože šlo vlastně o kuriozitu. Nebo to bylo možná právě proto,“ vzpomíná milovnice ryb. „Než článek v časopise vyšel, nebylo to s mou vědeckou kariérou zase tak světoborné, čehož jsem si byla vědoma a občas jsem trpěla pocitem, že moje výstupy zdaleka neodpovídaly vloženému úsilí,“ přiznává sympaticky žena, která na střední škole uvažovala také o studiu astronomie anebo medicínských věd.

Hlavně hezká hlava

Ryby však vyhrály. „Jsem spíše akvaristka než rybářka. Navíc teď do terénu často jezdíme s elektrickým agregátem, takže si ryb pro výzkum nacytám dostatek. Přijde mi pak jako ztráta času jít k řece a čekat hodinu na záběr,“ přiznává vědkyně, která ryby nejen studuje, ale ráda též konzumuje. V restauracích prý vždy přemýšlí, co na talíři má.

„Když si sama vybírám nějakou vzácnější rybu v obchodě, často chci, aby měla hlavně hezkou a zachovanou hlavu. Abych si pro sebe mohla nechat lebku a pak ji ukázat studentům. Podobně to mám s obratli nebo požeřákovými zuby kaprovitých ryb. Prostě mě nadchne jakákoliv kuriozita nebo anatomická struktura, která se dá zasadit do kontextu rybi biologie,“ prozrazuje na sebe ichtyoložka se seznamem zajímavých ryb, jež by ráda pořídila na některém z exotických rybích trhů. Jejím nejbližším „snem“ jsou ryby z oblasti Azorských ostrovů.

Loni se svým výzkumem pronikla – jako jedna z mála českých vědců – až na titulní stranu časopisu *Science*

Mgr. Zuzana Musilová, Ph.D., pochází z Českých Budějovic, odkud šla studovat zoologii do Prahy. Disertaci vypracovala v Ústavu živočišné fyziologie a genetiky Akademie věd ČR v Liběchově. Pak strávila 4,5 roku ve švýcarské Basileji na postdoktorské stáži u profesora Waltera Salzburgera. Od roku 2015 působí na PřF UK.

Za katechezí do Finska

„Dospělí k nám často přicházejí s tím, že by chtěli církevní sňatek nebo křest,“ říká Veronika Matějková, jež propojuje HTF UK s církví, nevidomé děti s vnějším světem a dospělé s vírou.

TEXT Kamila Kohoutová FOTO René Volfík

Veronika Matějková je doktorandkou na katedře praktické teologie Husitské teologické fakulty UK. Jejím tématem je katecheze dospělých – laicky řečeno vzdělávání ve víře. Biblické vzdělávání dospělých přitom české církve nijak systematicky neřeší, přestože dle ní dospělých, kteří přicházejí do církve hledat odpovědi na existenciální otázky, přibývá.

„Dospělí k nám často přicházejí s tím, že by chtěli církevní sňatek nebo křest. Aby k oběma aktům, které jsou podle Církve československé husitské (CČSH) definovány jako svátosti, mohlo dojít, musí projít přípravou na ně a získat i určité náboženské vzdělání,“ vysvětluje Matějková jednu z častých motivací nových věřících v moderní české společnosti.

Ranou byl socialismus

Z historické perspektivy se církev více věnovala dětem, ať už v rámci náboženského vzdělávání ve školách, či katecheze dětí a mladistvých v náboženských obcích. „Být věřícím bylo dříve normální, a tak existovalo základní povědomí o křesťanské víře i u dospělých, kteří se jako věřící neidentifikovali,“ popisuje Veronika důvody chybějící katecheze.

Obrovské ztížení situace náboženského vzdělávání na školách i v náboženských obcích přišlo s nástupem socialismu. „Počet nábožensky vzdělaných dětí a mladistvých od té doby ubýval a dal vzniknout nové generaci dospělých, kteří se za celý život nemuseli setkat s žádnou formou křesťanského vzdělávání. To ovšem neznamená, že ztratili své spirituální potřeby... Pro církev je tak výzvou oslovit tyto lidi odpovídajícím jazykem, umět odpovídat na jejich otázky, naslouchat jejich potřebám a chybějící vzdělávání vést v partnerském dialogu,“ míní.

V českém prostředí dnes nemáme žádný model, který by náboženské vzdělávání dospělých systematizoval. Z tohoto důvodu se mladá teoložka sama rozhodla připravit metodiku katecheze dospělých. Pro inspiraci si odjela až do Finska, kde zkoumala praxi vzdělávání dospělých ve finské luteránské církvi. „Měla jsem možnost seznámit se s jejich strategickými dokumenty, hovořit s vedením církve a zároveň jsem navštívila nespočet náboženských obcí a diskutovala pohledy s vedoucími katechetických skupin i běžnými věřícími. Viděla jsem tak přístup k výuce dospělých z obou směrů – jak teoretickou podporu a kompetence vedení církve, tak i vlastní praxi jednotlivých náboženských obcí,“ popisuje svoje zkušenosti.

Katecheta coby průvodce

Situace finské luterské církve je však od našeho prostředí odlišná. „Hlavní rozdíl spočívá v tom, že ve Finsku jsou asi dvě třetiny obyvatel členy finské luterské církve a svůj vědomý vstup zpečetují aktem biřmování v patnácti letech. Církev s nimi pak nadále spolupracuje jako se svými členy. K nám naopak často přicházejí lidé, kteří jsou zcela sekulární, nikdy neměli s církví nic společného nebo lidé, které rodiče či prarodiče nechali pokřtít jako děti a od té doby se o víru moc nezajímali,“ popisuje. Úkolem katechety pak je probrat s dospělým člověkem jeho životní otázky víry v kontextu toho, co od církve očekává a potřebuje.

Specifické prostředí si proto vyžaduje specifický přístup. Ten může dle Matějkové zajistit právě katecheta jakožto profesionál, který přináší jak výukové kompetence, tak i duchovní rozměr lidství. „Ve středu zájmu katechetova působení je vždy druhý člověk a jeho vztah s Bohem. Proto může být katecheta chvíli v roli průvodce, chvíli v roli facilitátora, chvíli partnerem v modlitbě; záleží na fázi procesu, ve které se oba nacházejí. A ten by měl být nastaven tak, aby dospělý prošel základními okruhy stanovenými církví, ale pořadí a hloubka okruhů zůstala

Mgr. Veronika Matějková studuje v Ph.D. programu na katedře praktické teologie HTF UK. Dlouhodobě pracuje na ústředí Církve československé husitské. V posledních několika letech se podílela na organizaci výročních konferencí církve a fakulty, které se konají každý rok na podzim. Ráda jezdí na koni.

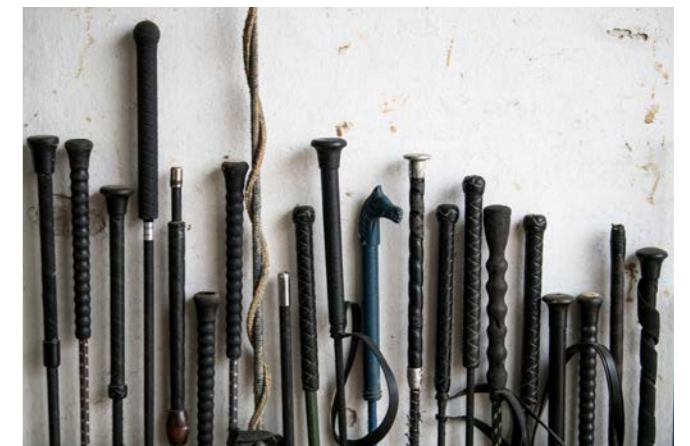
variabilní a na jeho vlastním zájmu,“ popisuje svou vizi nové metodiky.

Svět ze hřbetu koně

Vedle studia je Veronika aktivní také v Církvi československé husitské, kde se podílí na pořádání mnoha akcí a konferencí. „Letos církev oslaví sto let od svého založení a naším tématem proto budou výzvy pro ni v jednadvacátém století. Chceme se ohlédnout za stoletím našeho působení, kriticky zhodnotit současný stav a konstruktivně načrtnout výzvy budoucnosti. HTF UK působí v tomto procesu jako garant kvality univerzitního vzdělávání, které si CČSH vždy vážila, a jejich spolupráci vidím jako velmi důležitou,“ myslí si mladá teoložka.

Vzdělávání však nesmí chybět ani v její církevní práci, a proto se podílí rovněž na přípravě nízkoprahové příručky *Denní čtení*, která přináší biblické texty pro každý den v roce. Věřící z těchto krátkých textů pak mohou každý den čerpat inspiraci k modlitbě či meditaci.

Vlastní inspiraci Veronika čerpá ze své znovuobjevené záliby – koně: „Při všem sezení nad knihami a u počítače jsem zjistila, že potřebuji změnu a čas od času si provětrat hlavu. Jednou za týden proto dám telefon i počítač stranou a jedu se odreagovat na statek nedaleko Prahy, kde se učím znovu jezdit na koni.“ Když ve volném čase, kterého je pomálu, právě nejezdí, je Veronika dobrovolnicí v Tyfloturistickém oddíle, jenž pořádá akce pro děti nevidomé a slabozraké. „Jednou za dva týdny máme při škole Jaroslava Ježka na Hradčanech středeční schůzky, v zimě jezdíme na běžky, v létě pořádáme dvoutýdenní tábor a trávíme společně i podzimní prázdniny. A stále sháníme dobrovolníky,“ říká s nadějí na posily Matějková.

Lidskost pro vážně nemocné

„Když si povídáte s těžce nemocnými, můžete od nich strašně moc získat,“ říká Anežka Dašková, studentka 1. LF UK, která v nemocnici čerpá energii i životní moudrost.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Vladimír Šigut

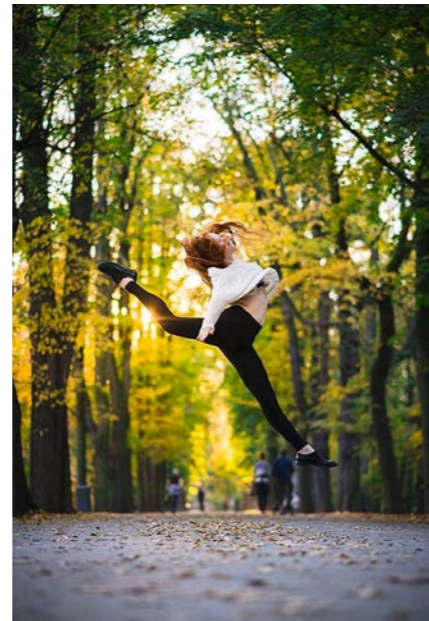
Sluníčko – slovo, které asi nejlépe vystihuje její přístup k životu, k sobě samé a ještě více k lidem, v jejichž společnosti se objeví. Jedenadvacitiletá Anežka Dašková je studentkou třetího ročníku všeobecného lékařství na 1. lékařské fakultě UK a dobrovolnicí paliativního týmu, který dochází za hospitalizovanými těžce nemocnými pacienty.

„Ve všem vidí to dobré, dokáže se povznést a je silnou osobností,“ napsal medičce na facebooku jeden z jejích přátel. Jak to křehce vyhlížející rusovláska dělá, že ji úsměv a optimismus pravděpodobně nikdy neopouštějí? „Svou sílu vidím v tom, že hledám naději,“ zní Anežčina lakonická odpověď. Změna pohledu na svět, aby jí v něm bylo hezky a žítí nebylo bráno coby nějaká „povinnost“, k ní dorazila někdy na konci střední školy a pak s příchodem na medicínu. „Nevyhýbám se věčnému hledání, a to ani ve

výběru přátel, svých pracovních kolegů či oborů a stáží, které mě baví a kterým se věnuji. Beru vše, co s životem přichází a existenci člověka podněcuje,“ shrnuje Anežka Dašková.

Úplně nejdříve a nejvíce si přála být pilotem dopravních letadel. Od toho ji odradily vysoké náklady spojené se studiem. Když se její spolužáci na gymnáziu biflovali k maturitě – a pro polovinu z nich (často i díky rodičům lékařům) existovaly přijímačky na medicínu jako jediná volba – uvědomila si, že to není úplně špatný obor, byť v rodině nebyl žádný lékař.

Anežka navíc bodovala v biologii, takže rozhodnutí o profesionální budoucnosti mělo i své racionální opodstatnění. Že se mladé medičce připlétla do cesty paliativní péče, za to kromě náhody, o které bude ještě řeč, může i vlastní zkušenost: její organismus si totiž téměř

Hřejivý optimismus šíří Anežka i na svém instagramu, kde má skoro čtrnáct tisíc sledujících

každý rok žádá operaci, tudíž v rámci hospitalizací nemá nouzi o zkušenosti s rolí pacienta.

Cesta k paliativní péči

Někdy přede dvěma lety neunikla Anežčině pozornosti knížka psychiatricky Elisabeth Kübler-Rossovové zabývající se výzkumem kvality prožívání života pacientů v nemocnici. Po jejím přečtení seděla spíše nezáčastně na přednášce a brouzdala internetem... Zaujala ji upoutávka na vystoupení Kateřiny Rusinové, tedy zakládající lékařky Centra podpůrné a paliativní medicíny VFN a 1. LF UK, jež přednášela o komunikaci s pacientem.

„Totálně si mě svým nadšením pro práci získala,“ vrací se k prvním zkušenostem s paliativní péčí medičce. Paralelně se stáží v týmu doktorů Kateřiny Rusinové a Ondřeje Kopeckého začala nejprve vykonávat práci nemocničního dobrovolníka a poté se vrhla na sebevzdělávání. Její znalosti a nevšední empatie jí dnes umožňují, že na návštěvy k pacientům dochází sama, bez doprovodu personálu. Jediným limitujícím faktorem jsou pro Anežku povinnosti spojené se studiem medicíny, nicméně i tak se jí zatím daří čas na své dobrovolnictví najít.

Vím, že umírání není téma, nad kterým by se spousta mladých lidí pozastavovala. Nicméně věřím, že se blýská na lepší časy.

O medicíně se říká, že je veselou vědou o smutných věcech. Co se paliativní péče týče, tam je toho veselí spíše jako šafránu. „Ve chvíli, kdy s pacientem sedím, jsem tam jenom pro něj a naslouchám a řeším jen jeho příběh,“ popisuje medičce. A dodává: „Abych se však nenechala pohltnout některými smutnými osudy, někde vzadu v hlavě mám uložené, že by se to tomu člověku stalo i bez ohledu na mou přítomnost. Mohu být tedy naopak průvodcem, který se mu snaží konec života – obvykle spojený s utrpením – zpříjemnit co možná nejvíce.“

Blýskání na lepší časy?

Tým nemocniční paliativní péče je sehraným sborem profesionálů: sestřiček, lékařů, kaplanů, klinického farmaceuta, psychologů a fyzioterapeuta. Výpomoc studentů je jakýmsi bonusem, o němž se i díky Anežce začíná mezi mladými mediky vědět čím dál více.

„Vím, že umírání není téma, nad kterým by se spousta mladých lidí pozastavovala. Nicméně věřím, že se blýská na lepší časy. Díky novým volitelným předmětům souvisejícím s paliativní péčí zájem o tento obor narůstá. Prostě si všichni začínají uvědomovat, že se s problematikou konce života někdy setkají. Studium medicíny, to je především bra-

Anežka Dašková absolvovala Gymnázium Jateční v Ústí nad Labem. Studuje medicínu na 1. LF UK. Stojí za řadou aktivit, jako jsou Promedik (lidsky přibližující svět pacientů a zdravotníků), série přednášek Stressless Medics nebo instagramový účet @zasluncevdusi, kde se věnuje i duševnímu zdraví. Je dobrovolnicí Všeobecné fakulturní nemocnice a Centra podpůrné a paliativní péče. Je lektorkou první pomoci ZdrSEM.

vurní zvládnutí molekulárních podstat chorob a jejich léčby. Na řešení velké etiky tak není příliš prostoru,“ shrnuje dosavadní zkušenosti medičce, která by i tohle chtěla měnit.

Poslem naděje

Chodit ve volném čase do sterilního prostředí nemocnice, nezřídka plné negativivity a různých „pavůn“, dává Anežce smysl života. Otevřeně říká, že lidé těžce nemocní nebo umírající mají v sobě obrovskou životní moudrost a paradoxně i energii: „Když si s nimi povídáte, strašně moc toho od nich můžete pro sebe

získat. Ovšem musíte sami vědět, proč jste se rozhodli paliativní péči a vlastně celou medicínu dělat. Vzájemné obohacování je ostatně další zdroj energie, ze kterého čerpám, byť to může na první poslech znít neuvěřitelně,“ vypráví.

I ve své budoucí lékařské praxi by se Anežka ráda věnovala pacientům, nad nimiž lékaři takřkajíc zlomili hůl. „Je tolik možností, včetně nefarmakologických, jež se dají při léčbě nevléčitelných pacientů nebo pacientů s chronickou bolestí využít. Vidím se jako posel naděje,“ uzavírá své vyprávění autorka řady osvětových projektů a aktivit na fakultě.

Palouš měl značné charisma

„Vést dobře rozhovor je náročné. Naše studenty modelově připravujeme i na různé složité situace,“ líčí Jana Wohlmuth Markupová, orální historička z FHS UK.

TEXT Martin Rychlík FOTO Hynek Glos

Ještě jako studentka zpovídala pro bakalářskou práci profesora Radima Palouše, prvního porevolučního rektora Univerzity Karlovy. Neptala se však toliko jeho, ale zajímaly ji širší souvislosti a také rodinné sítě – coby orální historička totiž skládala obraz *Rodiny Paloušovy, jakožto jednoho z center českého disentu*, jak se jmenovala její studie.

„Rozhovory byly úžasné a dosud se divím, že jsem měla tu drzost oslovit zpočátku právě jeho,“ vzpomíná Jana Wohlmuth Markupová. Zajímala ji spousta věcí: podpis Charty či okolnosti po úmrtí profesora Jana Patočky, ale také vzpomínky manželky Aničky Paloušové. „Když s lidmi z rodiny mluvím, sice nejsou ‚na první dobrou‘ spojeni s disident-

skými aktivitami, ale najednou vidíte, že by se bez nich nic neobešlo,“ vypráví nadšeně.

Za svoji diplomovou práci, v níž si všimla Ivana M. Havla, dostala v roce 2014 Cenu Josefa Hlávky. Po třech letech vyšla v Karolinu i knižně. Je snad disent její specializací? „To je složitější. Bavila jsem se také se studentskými vůdci, moje připravovaná disertace je o letech 1945 až 1952... Zajímá mne mikroperspektiva, kdy přes osudy jednotlivců nahlížím širší spektrum soudobých dějin,“ vypráví Jana, která se jen v posledních třech letech výrazně autoricky podílela hned na třech knihách. „Odhaduji, že důkladných rozhovorů, které mívají tak přes hodinu až dvě, jsem zpracovala zhruba padesát až osmdesát,“ líčí vedoucí pracoviště orální historie a soudobých dějin při Fakultě humanitních studií UK.

Old school versus iPhony

K orální historii, tedy k výzkumu dějin za pomoci vzpomínek pamětníků, neodmyslitelně patří nahrávací zařízení. Sama mívá alespoň dva diktafony; jednak svůj oblíbený klasický Philips a mobil pro záložní nahrávku. „Studentům půjčujeme diktafony Sony, ale užívají hlavně iPhone. To ostatní je pro ně old school,“ usmívá se. Novinkou je též nahrávání videí, často coby třetí záznamový kanál, na což jsou ovšem mezi orálními historiky rozporné názory. Byť video přináší vizuální stopu a informace navíc, narátory může i rušit.

Pro velké projekty, se stovkami řízených rozhovorů, mají historici profesionální písárku. „A s každým semestrem zkoušíme, jak se zlepšily metody počítačového přepisu. Vývoj jde dopředu, ale chyb je tam ještě spousta. Všichni – kromě naší písárky – po tom toužíme,“ vtípkuje s douškou, že předseda České asociace orální historie a její kolega Jiří Hlaváček technologie bedlivě sleduje a vede kurzy jako *Orální historie v digitálním věku*.

Jak vést dobrý rozhovor? „Je to náročné. Začínáme obecnými zásadami, poučkami pro různé modelové situace: když se narátor rozplácne, dostane do situací, které nechtěl... Se studenty si věci i přehráváme ve dvojicích trojicích, máme cvičení. Nebude to nikdy jako v praxi, ale může vás to na leccos připravit,“ říká Wohlmuth Markupová. Sebe v nadsázce označuje jako „přebornici na morbidní a složité situace“. „Ta úplně první spadá do roku 2011, kdy jsem měla poprvé nahrávat s Ivanem M. Havlem do své diplomky. Domlouvali jsme se od října, ale vyšlo to na 19. prosince 2011. Kdo je dobrý v datech, vzpomene si, že 18. prosince zemřel jeho bratr Václav Havel. To byla těžká předrozovorová situace, nabízela jsem i odložení. Panu Havlovi jsem kondolovala, nicméně řekl, ať beztak dorazím,“ vzpomíná. Nakonec si – jen pár hodin po úmrtí bývalého prezidenta – povídali o celém projektu. Klaplo to.

Historici ctí i eventuální anonymizaci respondenta, ale Jana té možnosti zatím nevyužila. Jsou ovšem logické výjimky: jedna z jejích studentek to dělat musí, neboť se zabývá uprchlíky ze Severní

Koreje, jejichž rodiny by to ohrozilo na životě. Nahrávky bývají archivovány; odborníci je tak mohou konfrontovat, mají k nim přístup podobně jako ke zdrojové literatuře.

Tuzemskými klasiky oboru jsou Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, mimo jiné sestavitelé knihy o same-tové revoluci, kterou vydal Oxford University Press. O magisterské studium orální historie, které se po dekadách existence už málokdo vysmívá, mívají zájem pestří uchazeči. Nově se hlásí i student, který již vystudoval práva. Přijmou snad ke studiu třeba i bakaláře biologie, který se zajímá o rok 1989 na Albertově? „Když udělá přijímačky, tak ano. Musíme vidět jeho zájem,“ tvrdí Markupová s tím, že mají i absolventa počítačových věd z ČVUT.

Po svobodě důraz na klima?

Orální historici dočasně sídlí tam, kde bývala pověstná „vokovická Sorbonna“. Natáčely se tam i *Pelíšky*. Brzy se ale mají stěhovat do nové budovy, kterou FHS UK staví v Troji. „Chce se nám tam, protože jsme zvědaví, jak to bude vypadat, když bude celá fakulta pospolu,“ přiznává historička, jež si v létě vyrazí číst podklady do nedaleké Divoké Šárky.

Co bude zajímat orální historiky za třicet let? „Těžko předjímat, prognózy nemám v oblíbě, ale z našich projektů vidíme, že zatímco pro pamětníky studentské revoluce 1989 i pro nás bývaly důležité otázky svobody a podobně, tak dnes – v ovzduší svobody – často připomínají, že jejich děti už žijí má daleko víc životní prostředí. Pokud si mám tipnout, tohle je téma, jež hýbe mladou generací. Třeba budou jednou historici slýchat, jaké to bývalo jezdit o jarních prázdninách do Bedřichova lyžovat a nač byla v Praze hrabla na sních,“ uzavírá Jana.

Mgr. Jana Wohlmuth Markupová vede pracoviště Orální historie – soudobé dějiny na FHS UK. Jako doktorandka působila v Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR. Vydala monografii o Ivanu M. Havlovi (Karolinum 2017), přispěla též kapitolami a rozhovory do řady monografií nejen o sametové revoluci 1989.

Většina věcí a dění ke mně padá z nebe

„I vězni jsou lidé jako my a studium teologie nemá být jen o knihách, ale také dialogem s živými lidmi,“ říká Zuzana Matisovská z KTF UK.

TEXT Jiří Novák FOTO Martin Pinkas

Pokud mladou teoložku Zuzanu Matisovskou něco charakterizuje, jsou to prý její socialistické bílé cvičky na nohou, ve kterých tiše našlapuje chodbami Katolické teologické fakulty UK. Doktorandka teologie zde pracuje na studijním oddělení, je členkou místního studentského spolku Copertino, pořádá na fakultě diskuzní večery se studenty a také se stará o kurzy celoživotního vzdělávání.

Semináře pokrývají oblast katolické teologie a pastorační, dějin umění a dějin evropské kultury. „Účastní se jich lidé různého věku, pocházející z různých sociálních a pracovních prostředí. Od toho se odvíjí jejich motivace studovat – chtějí například tvořivě strávit stáří nebo si rozšířit znalosti

pro zkvalitnění své práce. Podstatnou součástí mé práce je i naslouchání lidem, kteří přicházejí,“ říká o jednom z aspektů setkávání Matisovská.

Výuka v ruzyňské věznici

Jako doktorandka se chystá jeden z kurzů rovněž sama vést, a to hned na dosti neobvyklém místě: ve vazební věznici Praha-Ruzyně, kde KTF UK organizuje semináře a výuku pro vězně už několik let. Drobná pětadvacetiletá slečna však nemá z kontaktu s odsouzenými zločinci přehnané obavy. „Jsou to lidé jako my a studium teologie nemá být jen o knihách, ale také dialogem s živými lidmi. Každý z nich má pro studium samozřejmě své pragmatické důvody, nicméně teologie je natolik specifická, že tam nebudou chodit jen z čistého kalkulu,“ říká o jedenácti vězňích, kteří se do kurzu letos přihlásili.

A jaká byla Zuzanina cesta k teologii? „Nejsem typem člověka, který by měl nějaký sofistikovaný plán pro život; takto vůbec nefunguji. Teologie mě oslovila tím, že jsem v ní viděla tři důležité prvky: čtení, přemýšlení a naslouchání Bohu a lidem. A to jsou aspekty, které jsou pro mě v životě velmi důležité,“ říká Matisovská, která sama pochází z katolické rodiny.

„Maminka nás k víře vychovávala. Ale každý ji musí postupem času uchopit po svém,“ vypráví dívka z malého města na východním Slovensku, kde je víra silně zakořeněna. Pro studium si však vybrala Českou republiku. „Slovenské školy nemají dobré jméno ani dostačující úroveň teologie. Zároveň jsem

Cvičky prý při setkání s lidmi uvolňují atmosféru

Mgr. Zuzana Matisovská absolvovala obor katolická teologie na KTF UK, v současnosti je zde doktorandkou. Je též členkou studentského spolku Copertino, pořádá diskuzní večery se studenty a stará se rovněž o kurzy celoživotního vzdělávání.

chtěla zkusit něco nového a být odkázána sama na sebe. Zpočátku to bylo těžké, protože jsem na Slovensku měla zázemí a přátele. Ale mám ráda výzvy a nikdy jsem toho nelitovala; velmi mi ta změna pomohla.“

V Praze žije Zuzana šest let a za tu dobu se nepohybovala jen v uzavřené bublině lidí se stejným vyznáním. „Než jsem nastoupila na studijní oddělení, chodila jsem lidem uklízet, pracovala v kavárně nebo po nocích na poště. A tam všude jsem potkávala lidi, kteří nemají zkušenost s náboženským nebo intelektuálním prostředím. Zato mají svůj pohled na věci kolem – a i to je obohacující,“ praví vděčně za každou životní zkušenost.

Pochopitelně se nevyhnuла setkáním s předsudky, ale brala je s nadhledem. „Někteří lidé mají pocit, že jsme omezováni jen samými zákazy. Ptají se, čím mě víra obohacuje a jak mě to v životě posouvá. A k čemu mi to vlastně je a jestli ze mě bude knězka,“ směje se, „já nejsem typ, který by silou přesvědčoval ostatní. Netlačím na nikoho, aby změnil názor.“

Pravidelná komunitní činnost

Stejný postoj zastává i při pořádání pravidelných diskuzních večerů na půdě fakulty, kde se setkávají studenti i vyučující. „Ten nápad vznikl asi před rokem a vize je scházet se jednou měsíčně v prostorách fakulty a diskutovat o tématech, na která jindy není čas. Vždy pozveme někoho, kdo má na začátku krátký příspěvek, a poté probíhá diskuze,“ prozrazuje. Cílem je vtáhnout do dění především studenty a hovor se stáčí různými směry – na život v církvi, historii a dějiny umění, ale také na homosexualitu v církvi a podobně.

Prakticky vše ze Zuzanina života se točí kolem víry. „Lidé se mi smějí, že vše, co dělám, nějak souvisí s teologií. Ale ona tak nějak zasahuje do všech aspektů života. Občas třeba chodím hlídat miminko, pomáhám také jedné handicapované slečně. Ke všemu jsem se ovšem dostala úplně náhodou, ke mně zkrátka většinou věci padají z nebe,“ usmívá se skromně.

Někteří lidé mají pocit, že jsme omezováni jen samými zákazy. Ptají se, čím mě víra obohacuje a jak mě to v životě posouvá. A k čemu mi to vlastně je a jestli ze mě bude knězka.

A to ještě nezmínila další aktivity mimo univerzitu, na něž ovšem upozornili její kolegové. Například biřmování. „Psala jsem na toto téma diplomovou práci a na jedné slovenské farnosti jsem potkala skupinku mladých lidí, kteří měli o biřmování zájem. Spolu jsme procházeli různé oblasti víry a já se jim snažila k tomu něco sdělit. Společně jsme četli Písmo a probírali věci, o kterých se třeba v rodinách tolik nemluví,“ vysvětluje Matisovská.

A kdo v případě potřeby naslouchá mladé doktorandce? „Jedna ze zásadních otázek, když jsem se rozhodovala, jestli studovat doktorát, byla, zda jsou tu lidé, kteří mě naučí jak té práci a metodě, tak i správnému přístupu a zároveň budou pro můj život všeobecně inspirativní. A takové jsem na KTF UK vskutku našla a každý z nich je nějakým způsobem vzácný. To je pro mě ten největší přínos,“ vyzdvihuje Zuzana Matisovská.

Dítě jako odborník na vlastní život

„Ke všemu a všem přistupuji s otevřenou myslí, bez předsudků a hodnocení,“ říká Markéta Supa z FSV UK, která zkoumá, jak děti vnímají svůj vlastní život s médii.

TEXT Martin Rychlík
FOTO Vladimír Šigut

K pokračujícímu studiu odjela do Velké Británie – a změnilo jí to život i přístup k vědě. „Šla jsem studovat magistra na Bournemouth University a plánovala jít na doktorát do USA. Ale v Anglii mi nabídli plné stipendium a možnost doktorského studia v uznávaném výzkumném Centre for Excellence in Media Practice (CEMP). Bylo to malé mezigenerační prostředí, kde jsem byla zdaleka nejmladší a jediná nikoliv z Británie. Nejen mí vedoucí – Richard Berger a Jenny

Moon –, ale všichni se mi velmi věnovali. Mohla jsem odborně růst po všech stránkách,“ vzpomíná Markéta Supa, dříve Zezulková.

„Doktorát jsem původně studovala s cílem ucházet se o pozici konzultanta, ale vědu jsem si nakonec natolik zamilovala, že jsem se u ní rozhodla zůstat,“ doplňuje. Celkově hodnotí svou zkušenost z akademického prostředí ve Velké Británii jako „nehierarchickou“ a založenou na spolupráci, což je něco, co si sebou přinesla na Fakultu sociálních věd UK.

Místo titulů tykáni

„Snad všechny mé publikace jsou spoluautorské; práci to zkvalitňuje a podporuje také sounáležitost. Se studenty se oslovujeme křestními jmény, s kolegy a kolegyněmi včetně doktorandů a administrativních pracovníků si tykám. Je vtipné, když napíšu e-mail studentovi nebo někomu koho neznám „dobrý den, Martine“ a dostanu zpět odpověď „dobrý den, vážená paní doktorko,“ říká s úsměvem energická Markéta.

Jako důležitou hodnotí také vědeckou a pedagogickou inovaci. Disertační práce byla v roce 2016 oceněna British Educational Research Association pro její metodologickou originalitu. „Metodologie, kterou jsem vytvořila, jsem nazvala grounded philosophy, protože jsem na základě kvalitativního výzkumu s dětmi a jejich učitelkami vytvořila filozofii mediálního vzdělávání pro první stupeň. Když to viděli profesori mimo Anglii, třeba Renee Hobbsová ze Států, shodli se, že u nich by mi to neprošlo. Renee to dokonce nazvala typicky britským hippie přístupem k vědě,“ směje se mladá vědkyně, která je mimo jiné členkou Grantové agentury UK a předsedkyní Komise pro etiku ve výzkumu na FSV UK. Dodává, že stejně jako zmíněné britské centrum CEMP je i pražská fakulta pro inovace, které nejdou na úkor kvality. Inovativní přístup razí i v pedagogice: její projektové zaměřené předměty jsou vyučovány výhradně v angličtině a ukončovány výzkumnými plakáty či videoesejemi.

Za dětskou mediální zkušeností

Hlavní oblastí jejího odborného zájmu jsou děti ve věku čtyř až dvanácti let a jejich mediální zkušenost, učení se o médiích a mediální gramotnost. „Nezkoumám vliv a dopad médií na děti. To, co mě opravdu zajímá, je, jak různé děti z různých prostředí žijí s médii a také

jak a co se o nich učí mezi sebou, ve škole, v rodině a ve veřejném prostoru. Cílem není jejich zkušenost hodnotit, co je dobře nebo špatně, ale pochopit. Jsou to pro mě odborníci na svůj vlastní život. Na základě tohoto porozumění pak zpracovávám doporučení, jak rozvíjet mediální gramotnost v praxi,“ líčí.

Snad všechny mé publikace jsou spoluautorské; práci to zkvalitňuje a podporuje také sounáležitost.

Dětskou mediální zkušenost a jejich mediální vzdělávání zkoumala mimo Evropu také v Jižní a Severní Americe a v Asii. „Mých výzkumných projektů se účastnily děti, které chodily do nejdražších výběrových škol v Medellínu nebo na Manhattanu, stejně jako děti, které žily část svého života v autě nebo které jedly obden. A také děti, které se mimo ekonomické problémy potýkaly i s mnoha sociálními potížemi, jako je vyloučení nebo rasismus,“ vysvětluje.

Svůj výzkum s dětmi považuje za nutně interdisciplinární, protože děti vnímá „jako celistvé a roli médií v jejich životě jako komplexní“. Proto je velmi ráda, že je nyní na UK, která má výhodu

Markéta Supa, Ph.D., pochází z Valašské Bystřice, studovala na UTB ve Zlíně. Magisterské, postgraduální a doktorské studium s plným stipendiem absolvovala na britské Bournemouth University. Doktorát (Ph.D.) z filozofie mediálního vzdělávání dokončila v roce 2015. Od té doby působí primárně na FSV UK, ale také jako Fellow v Centre for Excellence in Media Practice (Velká Británie) a v Media Education Lab na University of Rhode Island (USA).

možnosti mezioborového přesahu a kde je mnoho systémů podpory mezinárodní spolupráce. V současné době vede projekt *Multikulturní život a vzdělávání dětských prosumerů*, na kterém se podílí také kulturní antropolog Martin Soukup se zkušenostmi z Nové Guineje či Filipín. Nově také spolupracuje s lingvistkou a literární vědkyní z FF UK Anežkou Kuzmičovou na projektu Primus věnovanému dětskému čtenářství (*viz interview v magazínu Forum 49*). Jako dlouhodobý cíl si ukládá snahu o založení uuniverzitního výzkumného centra UK v oblasti dětských studií, pro něž se inspiruje opět v zahraničí, například na University of Edinburgh.

„Univerzita má spoustu úžasných lidí na různých fakultách a katedrách, kteří se věnují dětem a dětství. Ráda bych vytvořila prostor pro dlouholetou spolupráci, protože ta krátkodobá, kterou teď prožívám, je skvělá, ale nedostačující,“ říká Markéta Supa, kterou takřka neustále doprovází fenka Rhea, možná nejvzdělanější pes v Česku – už s pěti lety přednášek na UK!

Co dalšího plánuje mladá vědkyně v blízké době? „Za dva měsíce se vrátím na mateřskou dovolenou. Moc se těším, ale u vědy chci zůstat. Z legrace říkám: brzy budu mít neomezený přístup k výzkumnému subjektu. To tam ale nepište,“ směje se milá blondýnka.

Pacient? Vždy na prvním místě

„Snažíme se, aby mladí lidé dostávali vedle studia i něco navíc,“ říká Lenka Vojtěšková, studentka LFHK UK a prezidentka pobočky mezinárodní studentské organizace.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Petr Voda

Lenka Vojtěšková studuje čtvrtým rokem na Lékařské fakultě v Hradci Králové Univerzity Karlovy. Její otec byl dlouhá léta fotbalovým trenérem, matka pracuje jako zdravotní sestra. Třidvacetiletá Lenka se proto rozhodla skloubit obě zmíněné profese a věnovat se kardiologii ve sportovní medicíně. „Tento obor je stále stranou zájmu veřejnosti. Přitom pokud by mladí sportovci povinně absolvovali preventivní vyšetření, předešlo by se spoustě zbytečných úmrtí,“ líčí a zprávy ze sportovních rubrik jí dávají, žel, za pravdu.

Medička pochází z Bořetic, malé vinařské vesničky na jižní Moravě, která proslula založením recesistické republiky Kraví hora. Lenka je odmalička nadšená folkloristka. Svůj první kroj oblékla už v pěti letech a dodnes se účastní

Pobaví mě, když někdo tvrdí, jak je studium medicíny náročné a že ani není možné najít si i nějaký čas pro sebe. Důležité je přece umět si naplánovat čas a sestavit žebříček priorit.

tamních třídních průvodů: „Začínají vždy první srpnovou neděli po svatě Anně, které je zasvěcen náš kostel. První den chodí svobodné slečny v barevných brokátech, v pondělí v černých sukních symbolizujících blížící se svatbu a poslední den pak v bílých za doprovodu stárka, což je ženatý muž.“

Sportovkyně a prezidentka

Jako dcera trenéra a vnučka aktivního člena Sokola měla ke sportu odjakživa blízko, v dětství dokonce hrála fotbal. Skončila s ním, když jí zjistili nedomykavost srdeční chlopně. Lékařkou chtěla být díky mamince zdravotnici už dávno, ale nově ji začalo fascinovat právě lidské srdce. V sextě na gymnáziu, kam dojížděla do sousedních Velkých Pavlovic, jí napadlo propojit oba své přirozené zájmy – tedy medicínu se sportem.

„Fyzika, chemie a biologie mě vždy bavily. Příjímání zkoušky na medicínu byly těžké, ale zpětně bych řekla, že hlavně psychicky. Byl to totiž krok do neznáma bez možnosti opravy,“ vzpomíná. Dostala se do Hradce Králové, kam ji to lákalo už od návštěvy studentského veletrhu Gaudeamus. „Přišlo mi, že tu musejí být fajn lidé, kteří si na nic nehrají,“ říká. Vedle vstřícných profesorů a jejich osobního přístupu na ni zapůsobila též atmosféra středně velkého města dobrého pro život. Přesun z malé obce na vysokoškolskou kolej tak nebyl náročný.

Hned v prvním ročníku studia Lenku nadchla organizace IFMSA (Mezinárodní federace asociací studentů medicíny), jejíž hradecká pobočka uspořádala pro nově příchozí studenty seznamovací kurz. „Se spolužáky jsme se začali o chod spolku zajímat, chtěli jsme s jeho členy trávit víc času,“ zmiňuje prvotní důvody, proč se v této instituci rozhodla angažovat. Vystřídala zde různé pozice, nyní už je prezidentkou pobočky. „Snažíme se, aby studenti dostávali vedle studia něco navíc. Organizujeme pro ně přednášky a kurzy. Mohou se zdokonalit v chirurgickém šití, rozjeli jsme ultrasonografii... Zprostředkováváme stáže v cizině, spolupracujeme se spolkem zaměřeným na prevenci domácího násilí. Angažujeme se ve světovém dni zdraví či diabetu, provozujeme ‚nemocnici pro medvídky‘, s nimiž chodíme do škol, a zbavujeme tak děti strachu z vyšetření. Pořádáme týden boje proti AIDS a organizujeme sexuální výchovu pro pokročilé, určenou ponejvíce pro žáky devátých tříd a prvních ročníků středních škol,“ vyjmenovává různorodé aktivity.

Umění plánovat... a stíhat

Práce v IFMSA jí dle vlastních slov zabírá několik hodin denně, ale skloubit ji se školou není takový problém. „Pobaví mě, když někdo tvrdí, jak je studium medicíny náročné a že ani není možné najít si i nějaký čas pro sebe. Důležité je přece umět si naplánovat čas a sestavit

žebříček priorit,“ upozorňuje činorodá Lenka s tím, že se sama snaží každý předmět zvládnout rychle a mít co nejdříve prázdniny. Většinou se proto hlásí na první termíny zkoušek.

„Chci pochopit koncept a udělat si o dané problematice co největší přehled,“ naznačuje svou učební metodu, současně připouští, že opakování učiva je sice náročné, avšak pro budoucí lékaře nezbytné. „Často slyším názory, že je to zbytečné, spoustu informací ve své aprobaci nevyužijeme a ty pro nás podstatné se doučíme za pochodu. S tím nesouhlasím. Cpeme do sebe obrovské kvantum informací a velká část z nich nám samozřejmě vypadne, nicméně bez donucení bychom se je nikdy dobrovolně neučili a mnohem hůře by se nám bez tohoto základu vstupovalo do praxe. Někde v podvědomí poznatky zůstávají, a až se s nimi u pacientů v ordinaci setkáme, naskočí nám,“ věří studentka v nutný drill.

S blížícím se koncem studia i na ni doléhá zodpovědnost, kterou profese lékaře nese. I proto si plánuje stáž na místní pohotovosti. Láká ji adrenalin, pestrost. „Každý den se setkáváte s novými lidmi, jdete domů a nemusíte na ně myslet, už jste jim pomohla. Zdokonalujete se v řešení běžných případů, k nimž se při studiu nedostaneme. Pedagogové se nás totiž snaží naučit co nejvíce a ukazují nám hlavně to, co se jen tak nevidí. Je to samozřejmě důležité, ale neodpovídá to průměrnému vzorku pacientů,“ míní agilní čtvrtáčka.

Profesní sebejistota a schopnost rychle a co možná nejlépe reagovat se pojí s praxí, které se medicíni teprve učí. Lenka shrnuje: „Ve škole nás učí zachovat si před pacientem chladnou hlavu: hlavně mu neříkat, že něco děláme poprvé. Pokud si ovšem nejsme jisti, je potřeba se vzdát a požádat o radu zkušenější. Pokora otvírá dveře – k vědění, pacientům i kolegům.“

Někde v podvědomí poznatky zůstanou, a až se s nimi u pacientů v ordinaci setkáme, naskočí nám.

Lenka Vojtěšková zamířila z Gymnázia Velké Pavlovice na Lékařskou fakultu v Hradci Králové UK, kde nyní čtvrtým rokem studuje všeobecné lékařství. V budoucnu plánuje atestaci v kardiologii ve sportovní medicíně. Je prezidentkou lokální pobočky IFMSA, kde s kolegy organizuje vzdělávací programy pro studenty i veřejnost.

„Letos šla výkonnost českých holek hodně nahoru a reálně nás může o olympiádu zabojovat asi deset,“ říká Sandra Schützová, studentka FTVS UK.

TEXT Jiří Novák
FOTO Vladimír Šigut

Jako malá snila o miss, teď chce na olympiádu

Sandra Schützová si během roku příliš volných dní neužije. V zimních měsících jako reprezentantka České republiky objíždí závody v klasickém lyžování a v těch dalších se soustředí na závodění na kolečkových lyžích, v čemž je velmi úspěšná. A to se ještě stihá věnovat studiu na Fakultě tělesné výchovy a sportu UK.

„Doufám, že se mi na jaře podaří složit státnice,“ směje se mladá lyžařka, která na FTVS studuje učitelství trenérství, specializaci lyžování. „Trénování by mě jednou lákalo, ráda bych u sportu zůstala i po konci kariéry a bylo by fajn začít někde u dětí,“ dodává Schützová, jejíž začátky byly spjaté spíše se sjezdovým lyžováním.

Z Míseček do světa

„Bydleli jsme na Horních Mísečkách, takže jsme na sjezdovkách trávili hodně času. K běžkám mě přivedla až kamarádka, která na nich závodila. Do té doby jsem chodila i na gymnastiku, aerobic, keramiku a tak dále, ale běžky nakonec vyhrály,“ vzpomíná na začátky rodačka z podkrkonošské Jilemnice. Lyžování se ostatně věnovali taktéž oba její bratři a mladší Michal je v současnosti v juniorské reprezentaci.

To Sandra je stálou členkou národního týmu už od roku 2013 a má za sebou i účast na třech mistrovstvích světa v dospělé kategorii. Kromě toho poslední roky vždy na jaře ještě „přesedlává“ z klasických lyží na ty kolečkové. Na loňském mistrovství světa v Lotyšsku dokonce vybojovala bronzovou medaili v závodu s hromadným startem.

„Kolečkové lyže jsou v poslední době velký trend. Je to jednodušší v tom, že se jezdí na asfaltu, který je stabilní. To na klasických lyžích někdy máte měkčí povrch, jindy tvrdší, a i tyhle vlivy potom hrají ve výkonu roli. Nemluví o mazání nebo výběru správné tvrdosti lyží. Vybavení na kolečkové lyže je naproti tomu dostupné pro každého,“ vyjmenovává rozdíly mezi oběma disciplínami.

V přísném režimu složenému ze závodů, tréninků a školy mnoho volného času nezbyvá. „Někdo si řekne, že je fajn, že cestujeme po světě, jenže my máme vždy přesně daný program a člověk pozná leda tak hotel,“ připomíná realitu a těší se na dobu, kdy si bude moci krásná místa ve světě projet v rámci dovolené po konci kariéry. Mezi ta, na které se nejvíce těší, počítá například čarokrásný Island.

Prozatím se musí spokojit s tím, co si o ostrově přečte jen v cestovatelských průvodcích. „Já vůbec ráda hodně čtu. Hlavně kriminálky nebo životopisy, to mě hodně zajímá,“ vypráví Schützová a vyjmenovává například biografie Lídy Baarové nebo světových sportovců, samozřejmě včetně lyžařek. Že by ale načerpala nějaká tajemství z tréninkových metod, odmítá. „Ony o tréninku zase tolik nepsaly, spíše o tom, jak to probíhalo v týmu, co se dělo okolo a nějaké drobnosti ze soukromí, vztahy s trenéry a tak,“ prozrazuje.

Sandra Schützová momentálně studuje na FTVS UK. Je českou reprezentantkou v klasickém lyžování. Startovala už na třech seniorských mistrovstvích světa a jejím hlavním cílem je účast na zimních olympijských hrách v Pekingu 2022.

Vyjede stopu do Pekingu?

Současné klasické lyžaře letos žádný světový vrchol nečeká, takže je největší motivací do dalších tréninků pro Schützovou účast na zimní olympiádě v Pekingu za dva roky. „V letošním roce šla výkonnost českých holek hodně nahoru a reálně nás může o olympiádu zabojovat asi tak deset,“ uvědomuje si silnou konkurenci. Do finálního výběru pro Peking se pak dostane čtyři až pět reprezentantek.

Právě olympiáda je pro ni v současnosti největším hnacím motorem. V době konání her v Pekingu překročí třicítku a nezastírá, že se zabývá myšlenkami na založení rodiny a ukončení sportovní kariéry. „Nemám žádný přesně daný plán, ale určitě bych ráda zůstala u sportu. Ještě nevím, jestli budu trénovat děti, nebo se tomu věnovat jiným způsobem...“

Svou budoucnost někde mimo sportovní svět si ale nedovede příliš představit. „Baví mě něco tvořit rukama; jako dítě jsem pořád něco vyráběla. Hodně mě bavilo například vyšívání, to jsem dělala podle daných vzorů a jednou jsem třeba všem v rodině vyšila znamení zvěrokruhu. Ráda bych se k tomu někdy vrátila,“ nepatrně se zasní blondýnka.

A o čem snila, když byla malá dívka? „Malá Sandra chtěla vždycky vyhrát miss! Koukala jsem v televizi na ty krásné ženské, a to se mi hrozně líbilo,“ směje se pohledná žena, která by se ani v současnosti na soutěžích krásy neztratila.

Život ji však nakonec zavál jiným směrem a o své nejbližší budoucnosti má jasno. „Plán dvou příštích let je jasný – dostat se na olympiádu,“ plánuje Schützová.

Snazším se dělat věci až na kost

„Jednou jsem byla oslovena nabídkou usušených kmenových buněk ve zkumavce,“ říká Lucie Vištejnová z LFP UK, která už zkoumala buňky kůže, kostí a nově i jater.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Libor Kočí, Ústav anatomie LFP UK

Pomáhat lidem v rozvojových zemích, to byl sen, po jehož naplnění Lucie Vištejnová toužila úplně nejvíc. Proto se chystala ke studiu medicíny. O tom, že se nakonec ocitla na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze, rozhodla souhra náhod. Ostatně o ty neměla vědkyně pocházející z Hradecka u Kralovic na severním Plzeňsku nikdy nouzi.

Další náhoda zavála Lucii do malebného podhůří Orlických hor, do obce

Dolní Dobrouč. V české biotechnologické firmě Contipro se podílela na výzkumu vlivu kyseliny hyaluronové na procesy hojení. „Tehdy začala má spolupráce s kožními buňkami,“ zjednodušuje s úsměvem počátky svého vědeckého počínání mladá badatelka. K výzkumu si pak přidala i doktorské studium na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde vlivu kyseliny hyaluronové v procesu hojení ran věnovala také svoji disertační práci.

Se štěstím na lidi

Lucie má prý štěstí na dobré lidi, jak sama popisuje. Štěstí na ně měla na vysoké škole i v Dolní Dobrouči stejně jako v rodné Plzni. Právě touha vrátit se domů přivedla vědkyni v roce 2013 na Lékařskou fakultu v Plzni Univerzity Karlovy, kde se stala vedoucí Laboratoře buněčné regenerativní medicíny. „Měla jsem jedinečnou možnost být u zrodu a stavby Biomedicínského centra. Trávili jsme s kolegy spoustu času nad výkresy a tabulkami a plánovali vybavení laboratoří,“ vrací se ke svým plzeňským počátkům Lucie, jež dostala za úkol vybavit laboratoře i nezbytným odborným personálem. Protože si šla tak trochu

vlastní cestou a po doktorátu neodjela za zkušenostmi na zahraniční stáž, jak bývá na vysokých školách zvykem, ale učila se všechny praktické otázky chodu laboratoře za pochodu. Asi jí to šlo dobře, laboratoř v plzeňském výzkumném centru funguje už skoro šest let.

V centru se zpočátku zabývala výzkumem kmenových buněk a jejich užití k léčbě závažných onemocnění. Otázka, zda si jednou v e-shopu budeme moci kmenové buňky pořídit, ji trochu vyděsila. „Doufám, že ne! Ale přiznávám, že jednou jsem byla oslovena nabídkou usušených kmenových buněk ve zkumavce. Koukala jsem jako blázen,“ vzpomíná. Ještě teď si vybavuje marnou snahu prodejci naznačit, že nabízenému „medikamentu“ rozumí, a tedy nevěří.

Od vědy až po výstavu

Lucie Vištejnová je úspěšnou spoluřešitelkou grantů, autorkou několika odborných článků a podílela se na řadě vědeckých publikací. Díky několikaletým zkušenostem z oblasti biologického testování kostních náhrad stojí i za realizací výstav, jež významně přispěly k popularizaci vědy. V Národním technickém muzeu v Praze byla k vidění výstava

Člověk v náhradách aneb technika slouží medicíně. Zatím poslední výstava, kterou připravovala, se jmenovala *Až na KOST!* a hostilo ji Technické muzeum v Brně. Prostřednictvím téměř stovky exponátů se na ní mohli návštěvníci seznámit se strukturou a funkcí kostí, s jejich onemocněními a také s technologickými novinkami v oblasti vývoje kostních náhrad.

Co všechno ještě Lucie dělá na kost? „Když se rozhodnu do něčeho vložit energii a jsem si jistá, že to má smysl nejen pro mě, ale i pro mé blízké a kolegy, udělám pro dosažení cíle maximum. Samozřejmě se všech dostatečně vpytám, zda jsme v souladu, což je možná pro některé otrava – až na kost,“ směje se Lucie. A na kost jsou zaručeně i Lucie zážitky spojené s účastí v jednom z prvních ročníků survivalového závodu Predator Race (extrémní běžecký závod, v němž je nutné na pětakilometrové trati nejen překonávat mnoho překážek, ale dokázat také uniknout predátorovi na trase). K závodu se před časem nechala vyhecovat. Jinak bez bahna, klasickou cestou, běhá Lucie raději. Pročistí si tím myšlenky a poslechne i oblíbené běh-stimulující písničky. A totální vypnutí již pár let zažívá při cvičení jógy.

Na Imperial College za játry

Podle Vištejnové nám život přihrává mnohé příležitosti a události, až pro ně nastane ten správný čas. V případě plzeňské vědkyně se tak stalo v roce 2018, kdy vyjela na zahraniční stáž a téměř rok strávila v laboratoři na Imperial College v Londýně. Zde se dostala k výzkumu nealkoholového poškození jater ohrožující osoby se špatným životním stylem.

Takový člověk vesměs neřeší, co jí a že se skoro nehýbe, často se jedná o lidi s hypertenzí nebo cukrovkou druhého typu. Výsledkem víceletého přehlížení problému může být zánět v játrech vedoucí až k nevratným patologickým změnám známým jako fibróza či cirhóza jater. A právě výzkum jaterních buněk a odhalení procesu vzniku zánětu v játrech jsou nyní výzvou pro Lucii: „Výzkum zabere dlouhý čas. Dost možná, že řešení nebudou známa ani během mého života.“ I přesto spatřuje vědkyně právě v této oblasti své poslání. A věří, že vedle výzkumu jí zbyde čas i na opravu chalupy, kam si jezdí od vědy trochu odpočinout.

Ing. Bc. Lucie Vištejnová, Ph.D., dokončila v roce 2007 studium na Vysoké škole chemicko-technologické a nastoupila do biotechnologické firmy Contipro jako výzkumný pracovník. V letech 2008 až 2014 studovala doktorát na Přírodovědecké fakultě Masarykovy Univerzity v Brně. Od roku 2013 pracuje v Biomedicínském centru Lékařské fakulty UK v Plzni. Absolvovala i roční stáž na Imperial College v Londýně. Ráda chodí.

Kost z výstavy *Až na KOST!*, kterou Lucie Vištejnová připravovala

Zahrada splněných přání

„Naše pracoviště letos slaví padesáté výročí založení,“ říká Anežka Chlebková, která pro FaF UK vede zahradu léčivých rostlin.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Petr Voda, Marcela Uhlíková

Anežka Chlebková pochází ze severní Moravy, před šesti lety jí však změnil život úspěch ve výběrovém řízení na pozici „šéfky“ zahrady léčivých rostlin Farmaceutické fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy. Podle svých slov zde našla práci snů: „Řídím provoz, sleduji, jak se zahrada vyvíjí, roste, jsem neustále u zrodu něčeho nového a navíc v úžasném prostředí mezi rostlinami... Nabíjí mě tak vlastně dvojnásob,“ vysvětluje.

Rok 2014 byl pro Chlebkovou přelomový. Změnila práci a kvůli ní i bydliště; musela si zvykat na mentalitu Královéhradečanů a hlavně se snažila dostat zahradu do přijatelného stavu, aby vyhovovala nejen potřebám výuky, ale byla přitažlivější i pro veřejnost. Ve spolupráci s investičním a provozně-technickým oddělením fakulty připravila revitalizační plán, v rámci něhož se například postupně opravily cesty, výuková budova se skleníky, střešní zahrada,

oplocení, opravovala se automatická tlaková stanice na přečerpávání vody či se kácely náletové dřeviny a vysazovaly nové – perspektivnější pro výuku.

„Na základě podnětů kateder farmaceutické botaniky a farmakognozie byl přepracován celý botanický systém pro poznávání léčivých rostlin. Rostliny bez farmaceutického a užitkového významu bylo nutné odstranit, obnovit sbírky a jejich sortiment rozšířit o další potřebné druhy pro výuku. Nově jsme založili fytotherapeutický systém, k němuž bylo potřeba vyměřit a připravit záhony. Sháněla se semena a vysazovaly nové rostliny,“ popisuje první roky svého působení, když se rozhlíží po zeleni sbírkového skleníku, zatímco zahrada za okny ještě spí.

Otevření dětem i včelařům

„Může se zdát, že když nevidíte zaměstnance venku, nic se neděje. Ale tak to není. I v zimě je plno práce. V průběhu vegetační sezony jsme sklízeli semena, která se musela ručně vyčistit, roztřídit a vysušit. Ta, co nám chybějí, doobjednáváme prostřednictvím mezinárodní výměny semen, na níž spolupracujeme s českými i zahraničními botanickými zahradami a arborety. Pro ně pak každoročně připravujeme vlastní seznam, aby si mohly brát oplátkou od nás,“ líčí Chlebková.

Předjaří a jaro je také obdobím výsevu semen a napěstování sadby rostlinek, jež poputují na venkovní záhony ve druhé polovině května – „po zmrzlých“. S tím pomáhají i studenti v rámci volitelného předmětu produkce léčivých rostlin, kdy si mohou vyzkoušet výsev, vegetativní rozmnožování i výsadbu. Prostory slouží předně pro pedagogické a výzkumné účely fakulty. Vyučuje se zde třeba farmaceutická botanika, poznávání a produkce léčivých rostlin, toxicita rostlin nebo základy nutné pro znalost forenzní analýzy. Na pěstitelská praktika či praxi sem docházejí i studenti Univerzity Hradec Králové a středoškoláci z odborných škol. Pořádají se zde pravidelné exkurze a komentované prohlídky; veřejnost může zahradu léčivých rostlin bezplatně navštívit každý den od dubna do října.

Český svaz včelařů, z. s. v Hradci Králové umístil do prostoru botanické zahrady úly, a tak v ní od loňska probíhá i včelařský kroužek pro fakultní zaměstnance, studenty a rodinné příslušníky. V minulém roce se podařilo vyprodukovat třicet kilogramů medu, fakulta ho rozdělila do skleniček a spolu se sáčky nasušených bylin jich využívá coby sladkého dárku k sebe prezentaci.

Areálem vede naučná stezka farmacie s třinácti zastaveními u skupin rostlin rozdělených podle léčivých účinků. Jsou zde byliny, jejichž obsahové látky působí na nervové choroby, srdce a cévy, dýchací ústrojí, trávení, léčbu onemocnění kůže, záněty svalů anebo zlepšují imunitu. Na podzim 2015 zde vzniklo unikátní rozárium a sbírka bylinných pivonek, v témže roce byly položeny základy francouzské zahrady, u níž zbývá dokončit ještě poslední úsek.

Anežka Chlebková ukazuje oranžově kvetoucí kultivar teplomilného ibišku

Pohostinní i pro zvířata

Nápadů, co všechno by tu ještě mohlo být, má Anežka spoustu – a ke klidu daleko. Čtyři zahradnice a jeden technický pracovník působí v terénu, kde vysazují, kultivují, sbírají části rostlin na sušení pro výuku i výzkum, sekají trávu, prořezávají dřeviny, kácují, starají se také o rostliny ve sklenících. Anežka zodpovídá za provoz a rozvoj zahrady, řeší administrativu, organizuje školení, zajišťuje spolupráci s Unii botanických zahrad ČR, výměnu semen v rámci zmíněného programu Index seminarum a komunikuje s katedrami a organizacemi.

„Nedokážu říci, co mě vlastně baví nejvíc. Je to souhrn všech činností, které dohromady skládají neuvěřitelně barvitou mozaiku. Stále se tak posouváme kupředu – je to jedna výzva za druhou,“ hodnotí. Workoholička ale prý není: „Spíše mám pocit, že čím intenzivněji pracuji, tím více pak potřebuji vypnout a změnit prostředí. Práce a odpočinek musejí jít ruku v ruce, jinak to člověka semele, obtěžuje a hrozí mu vyhoření.“

Jedna věc ji ale trápí – divoká zvěř, která se do zahrady stahuje a okousává rostliny i dřeviny. K tomu osmatřicetiletá Chlebková říká: „Snažila jsem se s městem domluvit na odchytu, ale nemá to cenu. Zající a bažanti si k našim lahůdkám dříve či později najdou cestu znovu. Někdy mě opravdu štve... Jenže když pak vidím to nadšení dětí při exkurzích, jakmile tuto ‚škodnou‘ spatří, řeknu si, že je přece součástí přírody a nemůžeme ji od ní odtrhávat.“

Ing. Anežka Chlebková vystudovala Střední zahradnickou školu Ostrava, následně Zahradnickou fakultu Mendelovy univerzity v Brně. Po vysoké škole pracovala v soukromém sektoru zahradnických služeb. Vedoucí zahrady léčivých rostlin Farmaceutické fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy je od roku 2014.

I muž může mít poslední slovo

„Z vědkyň obdivuji kurážnou Marii Curie-Sklodowskou,“ říká Josef Florián, jenž vítá dámy vstupující do Karolina.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO René Volfík

„Kytíčku pro vás, milé dámy,“ vzkazuje galantně recepční UK Josef Florián

Viděl a zdravil tisíce žen, jež zamířily do Karolina. Tím prvním člověkem, s nímž se při příchodu na rektorát Univerzity Karlovy téměř každý potká, je Josef Florián – muž z recepce. Zanedlouho, 15. dubna, to bude přesně sedm let, kdy tam zasedl poprvé.

„Práce pro univerzitu mi do života přinesla řadu zajímavých momentů a výjimečných osobností, stěží bych je jinak potkal. Byli mezi nimi významné ženy i muži, úspěšní na poli vědeckém, politickém i sportovním, naši i zahraniční,“ konstatuje.

Samozejmě nejvíce bylo těch jakoby „bezejmenných“, přicházejících na Ovocný trh, do sídla rektorátu, pro různá potvrzení, na jednání či kvůli slavnostním událostem. „Mám rád, když se do Karolina sjíždějí rodiny z celé republiky k promócím. Muži nastrojení v oblecích, ženy v krásných šatech. I když se

dnes v civilní módě trochu stírají rozdíly mezi dámským a pánským oblečením, pro promoce je každý jako ze škatulky,“ hodnotí recepční pracovník.

S úsměvem vzpomíná na setkání s téměř stoletou paní na vozíku, která měla namířeno do Velké auly na promoci své pravnučky: „Ani dnes nevím, z čeho měla větší radost, jestli z diplomu, nebo z prohlídky Karolina a jízdy na plošině pro vozíčkáře. Tuze rád jsem vyhověl jejímu přání, schody jsme vyjeli třikrát. Smáli jsme se spolu i s celou její rodinou, že je to jako cesta lanovkou přes Nebozizek na Petřín,“ dodává výřečný Josef Florián.

A byl to právě on, kdo zavedl tradici ve zdravení, ke které se po letech přidal i jeho současný kolega Jaroslav Tesarčík; snaží se „rozzdravit“ všechny přichozí – jako první pozdraví každého, kdo vchází, bez ohledu na věk. Věřte tomu nebo ne, devadesát procent odpoví!

Kdyby to prý někdo uměl zařídit, úplně ze všeho nejvíce by si Josef přál, aby na Univerzitu Karlovu zavítal Jules Verne. Z žen-vědkyň má jeho obdiv kurážná Marie Curie-Sklodovská, dvojnásobná držitelka Nobelovy ceny. Ani jednoho z nich už nejspíš – přestože věda umí takřka zázraky – nepotká. Proto je rád, když se může pozdravit kupříkladu s prorektorkou UK Lenkou Rovnou, s profesorkou Helenou Illnerovou, doцентkou Ivanou Čornejovou nebo děkankou Alicí Němcovou Tejkalovou, což jsou jeho ženské oblíbenkyně (samozejmě spolu s manželkou Janou, středoškolskou učitelkou ekonomiky).

„Skláním se před nimi a obdivuji, jak se dokázaly vyprofilovat v úspěšné ženy a vědkyně s významným postavením ve společnosti a přitom zůstaly úplně normální,“ přiznává „náš“ muž z recepce.

ČESKO A JAK DÁL?

Diskuzní platforma Univerzity Karlovy

Věnujeme se zásadním výzvám a tématům.

Ve veřejných diskuzích představujeme práci fakult i osobností Univerzity Karlovy.

Přicházíme s řešeními, jak dál.

Rok 2019

7 témat, 7 veřejných diskuzí, 7 krajů
6 zapojených fakult UK a 11 vysokých škol v ČR
60 řečníků, 800 hostů, přes 1000 zmínek v médiích

Rok 2020

Témata: zdraví / klima / sport / doprava

Pomozte nám naplňovat třetí roli univerzity ve společnosti!

Ceskoajakdal.cz

UNIVERZITA
KARLOVA

Mediální partneři:

deník

Studenti, pedagogové i vědci z Fakulty sociálních věd UK potkávají v pražském Hollaru milé zvíře. „Dost možná je to nejuzdělanější pes v Česku – má totiž za sebou už pět let přednášek na Univerzitě Karlově,“ směje se vyučující Markéta Supa, již tento německý ovčák neustále doprovází. Jmenuje se Rhea a je to, samozřejmě, psí dáma.

MARKÉTA SUPA: Dítě jako odborník na vlastní život / **54**

